

Karppinen Jarkko

Suomalaisten huostaanotettavien nuorten kasvuympäristöt

Kandidaatin tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Luokanopettaja koulutusohjelma
2020

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Suomalaisten huostaanotettavien nuorten kasvuympäristöt (Jarkko Karppinen)

Tutkielman tyyppi, 40 sivua, 0 liitesivua

Toukokuu 2020

Turvallisessa kasvuympäristössä kasvava nuori saa vanhemmiltaan hellyyttä ja turvaa tarvittaessa. Vanhemmat asettavat hänelle rajat, joiden sisällä nuoren tulisi toimia. Vanhemmat ovat kuitenkin valmiita tarvittaessa joustamaan rajoista nuoren kasvaessa ja vaatiessa lisää vapautta. Lapselle ja nuorelle rutiinit ja pysyvyys ovat tärkeitä.

Tämän tutkimuksen tarkoitus on vertailla nuorten erilaisia kasvuympäristöjä. Ensimmäinen tutkimuskysymys on: millaisia piirteitä on nuorelle turvallisella kasvuympäristöllä. Toinen tutkimuskysymys vastaa kysymykseen: millaisesta kasvuympäristöstä 13–17-vuoden ikäinen nuori otetaan Suomessa huostaan. Huostaanotettavien nuorten kasvuympäristöissä on useita asioita, jotka eivät kuulu turvalliseen kasvuympäristöön.

Huostaanotettavien lasten vanhemmilla on yleisesti ottaen laajoja vaikeuksia vanhemmuudessa. Monet lapset jäävät ilman tarvitsemaansa hoivaa ja tukea kasvussaan. Syyt voivat olla jaksamattomuudessa, osaamattomuudessa, päihteiden käytössä tai mielenterveysongelmissa. Myös huostaanotetuilla nuorilla itsellään on suhteellisen usein mielenterveysongelmia. Tutkimuksessa havaittiin myös erilaisia yhteyksiä kiintymyssuhdemallin ja tulevan käytöksen kanssa. Osaa ongelmakäyttäytymisestä voidaan joskus selittää heikon ja puutteellisen kiintymyssuhteen kautta.

Huostaanotettujen lasten kasvuympäristöjä yhdistävät esimerkiksi köyhyys ja vanhempien työttömyysjaksot. Huostaanotetuilla lapsilla on keskimäärin enemmän sisaruksia, ja useissa tilanteissa myös heidän perherakenteensa tai asuinpaikkansa on muuttunut tavanomaista useammin. Nämä eivät koske kuitenkaan kaikkia huostaanotettuja. Teini-iässä huostaanotettujen lasten vanhemmilla on yleensä parempi sosioekonominen asema kuin nuorempana huostaanotetuilla lapsilla.

Alkoholi, huumeet ja väkivalta ovat usein osa huostaanotettavan nuoren kasvuympäristöä. Kyseessä voi olla nuoren oma päihteiden käyttö tai vanhempien päihdeongelmat. Väkivaltaa esiintyy niin nuorilla itsellään ja perheväkivaltana. Nuoren rikollinen käyttäytyminen voi myös johtaa lastensuojelulain mukaan huostaanottoon.

Huostaanotettavien nuorten perhesuhteet vaikuttavat riitaisille. Joko perheessä vanhemmat riitelevät keskenään tai nuori vanhempien kanssa. Uusioperhe asetelma on yleinen ja huoltajuuskiistoja esiintyy suhteellisen usein. Huostaanotetuilla nuorilla koulusuoriutuminen on heikkoa ja he hakeutuvat jatkokoulutukseen muita nuoria selkeästi harvemmin.

Avainsanat: Kasvuympäristö, lastensuojelu, turvallinen kasvuympäristö, nuori, huostaanotto, sijaishuolto

Adolescent growing up in a safe growth environment will get maternal warmth and safeness whenever needed. His or her parents give him boundaries which to follow. Parents are also ready to be flexible with the boundaries as the adolescent grows and needs more freedom. To a child routines and stability are important.

The goal of this study is to compare different growing environments of adolescents with each other. The first research question is: what kind of features a safe growth environment for an adolescent possesses. The second research question answers the following question: from what kind of growth environment does a 13-17-year-old adolescent get taken into custody in Finland. There are many things that do not belong to safe growth environment in the growth environments of adolescents taken into custody.

Parents whose child has been taken into custody had usually extensive difficulties with being a parent. Many children were left without the care they needed and without support in growing up. Reasons behind it were tiredness, incompetence, substance use and mental health problems. Children themselves had also mental health problems quite frequently. The research found some connections between different attachment patterns and future behavior. Some of the challenging behavior with adolescence can be explained by weak or inadequate attachment.

There were few things in common with the growth environments of the children taken into for example poverty and parental unemployment. These children have also more siblings on average and their family structure or place of living has changed more frequently than normal. These things do not apply on all kids taken into custody. Teenagers how are taken into custody come usually from better socioeconomical background than younger children in foster care.

Alcohol, drugs, and violence are quite often part of growth environment of an adolescent taken into foster care. It might be child's own substance use or parents' substance abuse problem. Violence can be practiced by the teen him or herself or it can be a case of domestic violence. According to child protection law criminal behavior of an adolescent can be a reason for taking him or her into custody.

Family affairs of children taken into foster care seem quarrelsome. Either the parents are arguing with each other or adolescent is arguing against them. Reconstituted families are common and custody disputes are also quite common. School performing of the children in foster care is weak and they apply for further education clearly less frequently than other children.

Keywords: Growth environment, child protection, safe growth environment, foster care, adolescence, taking into custody, foster care

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimuskysymykset	7
2.1	Tutkimuskysymykset	7
2.2	Tutkimusmenetelmät	8
3	Teoreettinen tausta	10
3.1	Bronfenbrennerin bioekologisten systeemien teoria	10
3.2	Keskeiset käsitteet	12
4	Nuoruus ja turvallinen kasvu ympäristö	14
4.1	Nuoruuden erityispiirteitä	14
4.2	Nuori ja vanhemmat	15
4.3	Kiintymyssuhteista ja vanhempien osallisuudesta	16
4.4	Tutkimusten näkökulmia hyvästä vanhemmuudesta	17
5	Huostaanotettavien nuorten kasvu ympäristöjen piirteitä	20
5.1	Sukupuoli ja perheen sosioekonominen tausta	20
5.2	Päihteet ja rikollisuus	21
5.3	Terveys ja vaikeudet vanhemmuudessa	23
5.4	Ristiriidat perheessä ja ongelmat koulussa	25
6	Johtopäätökset	28
6.1	Tutkimustulokset	28
6.2	Luotettavuus ja eettisyys	30
7	Pohdinta	34
	Lähteet	36
	Uutislähteet	40

1 Johdanto

Valtio velvoittaa kuntia järjestämään erilaisia sosiaalipalveluita. Yksi näistä sosiaalipalveluista on lastensuojelu. Lastensuojelu on laaja kirjo toimenpiteitä, joista yksi on lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle. (Pölkki, Vornanen, Pursiainen & Riikonen, 2012, s. 110.) Huostaanotto on aihe, jota on tutkittu vähän, sama koskee myös sijaishuoltoa. (Hiitola, 2008, s. 6).

Vuonna 2010 kodin ulkopuolelle oli sijoitettu 17 064 lasta. Heistä 10 003 oli huostaanotettuna. (Jahnukainen, Pösö, Kivirauma & Heinonen, 2012, s. 44.) Vuonna 2016 kodin ulkopuolella sijoitettujen lasten määrä on laskenut ja heitä oli 14 769 (THL, 2018). Vuosina 2003–2010 kiireelliset sijoitukset ja pakkotoimenpiteet olivat jyrkässä nousussa. On syytä pohtia, kertooko se siitä, että apu tulee näiden lasten kohdalle vasta liian myöhään. (Jahnukainen, Pösö, Kivirauma & Heinonen, 2012, s. 45–46.)

Kiireellisten sijoitusten lukumäärä on jatkanut yhä kasvuaan myös tällä vuosikymmenellä. Vuosina 2014–2016 kiireellisissä sijoituksissa oli pientä laskua, mutta vuonna 2018 kiireellisesti sijoitettuja lapsia oli jo 4390, joka on suurin luku Suomen historiassa. Myös kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten kokonaismäärä on jälleen kääntynyt nousuun ja vuonna 2018 heitä oli 18 544. Heistä huostaanotettuja oli 10 861. (THL, 2018.) Näin ollen voidaan todeta huostaanottojen määrän tasaantuneen, mutta kodin ulkopuolelle sijoitetaan yhä enemmän lapsia. Pakkokeinojen käytön kasvu ei myöskään ole pysähtynyt vaan jatkaa kasvuaan tosin nyt hillitymmin. (Jahnukainen, Pösö, Kivirauma & Heinonen, 2012, s. 45–46; THL, 2018.)

Viimeisen 20 vuoden aikana huostaanotettujen alle 18-vuotiaiden lasten lukumäärä on kaksinkertaistunut. Avohuollon toimenpiteiden määrä on kolminkertaistunut samassa ajassa. (Harrikari, 2012, s. 70.) Tilastoista havaitaan myös nuorten asiakkaiden määrän kasvu sijoituksissa juuri 2000-luvulla. Heidän kohdallaan prosessi lähtee liikkeelle usein kiireellisen sijoituksen kautta. (Jahnukainen, Pösö, Kivirauma & Heinonen, 2012, s. 46–47.) Nuorista puhuttaessa tarkoitetaan tässä tutkimuksessa 13–17-vuoden ikäisiä lapsia ja nuoria. Juuri he ovat tämän tutkimuksen kohderyhmä. Tavoitteena on selvittää, millaisista syistä heidät otetaan huostaan tai sijoitetaan kiireellisesti kodin ulkopuolelle. Tutkimuksessa heidän kasvuympäristöään verrataan turvallisen kasvuympäristön piirteisiin.

Pääkaupunkiseudulla vuosina 2002–2005 huostaanotetuista lapsista 13–17-vuoden ikäisiä oli 53 prosenttia (Myllärniemi, 2006, s. 49). Samassa tutkimuksessa havaittiin, että Espoossa teini-

ikäisten yliedustavuus oli vielä suurempaa. Siellä 70 prosenttia kaikista huostaanotetuista oli nuoria. (Myllärniemi, 2006, s. 50–51.) Nuoret ovat siis selkeästi yliedustettuja tilastoissa.

Vuonna 2012 tulleen lastensuojelulain uudistuksen myötä lapsi tulee sijoittaa ensisijaisesti perhehoitoon. Vuonna 2018 lapsista 55 prosenttia oli perhehoidossa. (Kuoppala, Forsell & Säkkinen, 2019, s. 6.) Vielä vuonna 2008 kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista 77 prosenttia oli sijoitettuna laitokseen ja 13–18-vuoden ikäisten kohdalla 89 prosenttia oli sijoitettuna laitokseen. (Hiitola & Heinonen, 2009, s. 42.) Vuonna 2018 laitoksessa oli enää 22 prosenttia kaikista sijoitetuista lapsista (Kuoppala, Forsell & Säkkinen, 2019, s. 6).

Huostaanotettujen lasten psyykkinen terveys on usein huono. Heistä 44,7 prosentilla havaittiin mitta-asteikon mukaisesti paljon psyykkisiä ongelmia ja 77,8 prosentilla niitä oli ainakin vähän. (Hiitola, 2008, s. 30.) Helsingissä sosiaaliviranomaisille tehdyssä kyselyssä yleisin annettu syy huostaanotolle oli lapsen psyykkisen hyvinvoinnin puutteet. Se koski jopa 68 prosenttia tapauksista. (Myllärniemi, 2006, s. 77.)

Lastensuojelu on ollut myös mediassa esillä viime aikoina. Ylen selvityksien mukaan useissa lastenkodeissa on ilmennyt laittomuuksia. Huomautuksia on saanut ainakin 50 lastensuojelulaitosta tai perhekotia. Tämä tarkoittaa Suomessa, joka kymmenettä lastenkotia. (Yle A-Studio, 2019; Roslund & Jansson, 2019.) Myös ehdotuksia lastensuojelulain muuttamisesta on kuultu. Ylen A-Studioissa Ojantakasen sijaishuolto lastensuojeluyksikön johtaja Riina Niskala ehdottaa, että lastensuojelulain rinnalle tulisi uusi nuorisosuojelulaki. (Yle A-Studio 2019.) Lastensuojeluun liittyvä valitusoikeus on myös ollut otsikoissa. Sen muutoksia käsittelevä laki on etenemässä eduskuntaan, mutta laissa on havaittu puutteita ja riskejä vanhempien ja lasten oikeuksien toteutumisen suhteen. (Rautio & Stenroos, 2019.)

Sosiaalityöntekijöiden mielestä 48 prosenttia huostaanotoista tapahtuu liian myöhään. Samassa selvityksessä todettiin, että yksikään sosiaalityöntekijä ei kertonut huostaanoton tapahtuneen liian aikaisin. (Hiitola, 2008, s. 47.) Tämä osaltaan kertoo siitä, kuinka järeästä toimenpiteestä on kyse ja kuinka korkea kynnys toimenpiteen täyteen panolle on. Kuitenkin uutiset lastensuojelulaitosten puutteista herättävät kysymyksiä siitä ovatko ne todella parempia paikkoja lapselle.

2 Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimuskysymykset

Lapsen kehitykseen vaikuttavat hänen kotinsa perhesuhteet; vanhempien välinen vuorovaikutus ja siinä ilmenevät jännitteet, heidän kokemansa stressi sekä sisarusten väliset suhteet ovat merkittäviä. Vanhemmuuteen kuuluu erilaisia tehtäviä, jotka vaikuttavat lapsen kasvuun. Vanhemman tulee hallita: lapsen kiihtymystilojen säätely, turvallisen kodin luominen, iänmukainen ohjaus ja rajojen asettaminen, vanhemman ja lapsen välisten rajojen luominen, tarjota tukea tunnelmaisuun, lapsen rohkaiseminen ja tukeminen ja lopuksi vanhemman pitää pystyä hyväksymään lapsensa itsenäistyminen. (Sinkkonen, 2019, s. 62.)

Lasten kasvuympäristöillä on suuri vaikutus lasten hyvinvointiin. Arjen sujuvuus ja vanhempien hyvinvointi heijastuvat lapseen. (Määttä & Rantala, 2010, s. 23.) Perheiden ongelmat ovat yleisesti ottaen lisääntyneet. Suomessa on yhä enemmän yksinhuoltajia ja eroperheitä, alkoholin ja muiden päihteiden käyttö on lisääntynyt sekä vanhempien voimavarat ovat vähissä muiden murheiden takia. (Määttä & Rantala, 2010, s. 66.)

Ihminen kasvaa omassa kasvuympäristössään. Nuori reagoi omaan ympäristöönsä aiempien kokemusien perusteella ja pohtii tulevaa siitä näkökulmasta. Lapsi rankentaa omaa näkökulmaansa todellisuudesta. Hän myös pyrkii muuttamaan omaa ympäristöään itselleen mieleiseksi. Joskus tavat muokata ympäristöä ovat positiivisia joskus negatiivisia. Negatiivinen käytös voi ilmetä erilaisina häiriökäyttäytymisen muotoina. (Tilton-Weaver, Kerr, Pakalniskeine, Tokic, Salihovic & Stattin, 2010, s. 335.) Näin ollen kasvuympäristöjen tutkiminen on olennaista ihmisen käyttäytymistä ja tulevaisuutta mietitettäessä.

2.1 Tutkimuskysymykset

Kokemus voi olla kasvattava tai ei kasvattava. Kasvattava kokemus tukee kasvukokemusten jatkuvuutta ja avaa näin aina uusia tulevaisuuden kasvunäkymiä. Ei kasvattava kokemus taas tyrehtyttää kasvua ja rikkoo jatkuvuutta. (Dewey, 1991, s. 11–13, viitattu Siljander, 2014, s. 187.) Kokemus voidaan jakaa aktiiviseen ja passiiviseen. Aktiivinen puoli viittaa siihen, kuinka yksilö reagoi kasvuympäristönsä asioihin, objekteihin ja vaatimuksiin. Passiivinen taas siihen, kuinka yksilö ottaa vastaan tekojensa seuraukset ja palautteen kasvuympäristössään. (Siljander, 2014, s. 187.)

Perinteisesti lastensuojelun kohderyhmä on keskittynyt kahden ilmiön ympärille. Lasten laiminlyönti tai kaltoinkohtelu on perinteisesti johtanut lastensuojelutoimenpiteisiin. Myöhemmin

mukaan ovat tulleet myös sosiaaliset ongelmat. Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö liittyi lastensuojelun piiriin julkisen keskustelun kautta 1990-luvulla. (Harrikari, 2012, s. 74–76.)

Tämän tutkimuksen tarkoitus on vertailla tavanomaista kasvuympäristöä ja kasvuympäristöä, jossa huostaanotettu nuori on kasvanut. Tutkimus keskittyy 13–17-vuoden ikäisiin nuoriin ja heidän kasvuympäristöihinsä. Ensimmäinen tutkimuskysymys on: Millaisia piirteitä nuorelle turvallisella kasvuympäristöllä on? Toinen tutkimuskysymyksenä taas vastaa siihen, millaista elämä on kasvuympäristössä, josta nuori joudutaan ottamaan huostaan. Toinen kysymys on: Millaisesta kasvuympäristöstä 13–17-vuoden ikäinen nuori otetaan Suomessa huostaan?

2.2 Tutkimusmenetelmät

Tiedeyhteisö luo käsityksen luotettavuudesta ja siitä mikä on luotettavaa tutkimusta. Nuo käsitykset luotettavuudesta voivat kuitenkin aikojen saatossa muuttua. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tärkein tutkimusväline on tutkija itse, joten luotettavuutta saa pohtia läpi tutkimusprosessin. (Eskola & Suoranta, 1998, s. 210.) Havainto on aina riippuvainen siitä, kuka on havainnoitsija. Tutkijalla on aina jokin esiymmärrys, joka vaikuttaa hänen tulkintaansa asiasta. Se voi olla hyvin tieteellisesti muotoutunut. Havaintoon ja sen tulkintaan vaikuttaa myös valittu tutkimusmenetelmä. (Vilka, 2018, s. 157.)

Kirjallisuuskatsauksen käyttö tutkimuksessa on perusteltua, kun etsitään perustietoa tutkimusaiheesta. Se toimii myös poikkitieteellisessä tutkimuksessa. (Salminen, 2011, s. 4–5.) Tämä tutkimus liikkuu kolmen eri alan alueella. Ne ovat kasvatustiede, sosiaalitieteet ja psykologia. Valittu tutkimusmenetelmä on kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Salmisen (2011) mukaan sitä voidaan kuvailla yleiskatsaukseksi ilman tarkkoja rajoja. Se sopii laajojen aineistojen tutkimiseen. (Salminen, 2011, s. 6.)

Aineistolähtöisessä analyysissä tutkimuksen toteuttaminen aloitetaan ilman ennako-oletuksia. Menetelmä on toimiva, kun tarvitaan perustietoa tutkimuskohteesta. (Eskola & Suoranta, 1998, s. 19.) Tutkimus on suoritettu käyttäen avointa tutkimussuunnitelmaa. Eskola ja Suoranta (1998) avaavat sen merkitystä. Tutkimussuunnitelma elää tutkimuksen mukana. Näin tutkimuksen aikana päästään paremmin ja syvemmin kiinni tutkittavaan ilmiöön. Se nivoo myös tutkimuksen eri vaiheet yhteen. (Eskola & Suoranta, 1998, s. 15–16.) Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tutkimuskysymykset ovat tyypillisesti väljiä (Salminen, 2011, s. 6).

Kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedonhankintaa. Tutkimuksen tarkoituksena on paljastaa uusia odottamattomia seikkoja eikä niinkään testata hypoteesia. Tätä voidaan kutsua induktiiviseksi analyysiksi. Analysoidaan aineistona erilaisia tekstejä ja dokumentteja. Tutkimussuunnitelma elää tutkimuksen mukana. Myös tutkittava aineisto on valittu tarkoituksenmukaisesti ei satunnaisesti. (Hirsijärvi, Remes, Sajavaara, 2013, s. 164.) Näin on myös tässä tutkimuksessa toimittu. Tutkimuksessa käytetään mahdollisimman tuoretta tutkimustietoa liittyen huostaanottoon ja turvalliseen kasvu ympäristöön. Osa tutkimuksista on haettu EBSCO-tietokannasta. Suomalaisessa huostaanotto tutkimuksessa tutkimuksen taustalla on lähes aina Stakes tai THL. Poikkeuksena enemmän viittauksia keränneistä on Myllärniemen (2006) laatima tutkimus.

3 Teoreettinen tausta

Kasvuympäristöä käsitellään tässä tutkimuksessa Bronfenbrennerin bioekologisen systeemiteorian kautta. Se antaa käsityksen toiminnan tasoista ja ympäristöistä, jotka vaikuttavat nuoren toimintaan ja kasvuun. Tutkimus ottaa huomioon nuoren oman toiminnan ja ulkopuolelta tulevat vaikutteet sekä ajanmuutoksen.

Tutkimukseeni liittyy neljä keskeistä käsitettä, jotka tulee määritellä tutkimuksen ymmärtämiseksi. Ensinnäkin tulee ymmärtää ero huostaanoton ja kiireellisen sijoituksen välillä. Vaikka arkikielessä näistä puhutaan usein samassa yhteydessä, on niiden välillä useita lakitekniisiä, byrokraattisia ja käytännöllisiä eroja. Sen lisäksi kiintymyssuhde on olennainen osa tutkimusta. Myös lastensuojelu käsitteenä on hyvä ymmärtää.

3.1 Bronfenbrennerin bioekologisten systeemien teoria

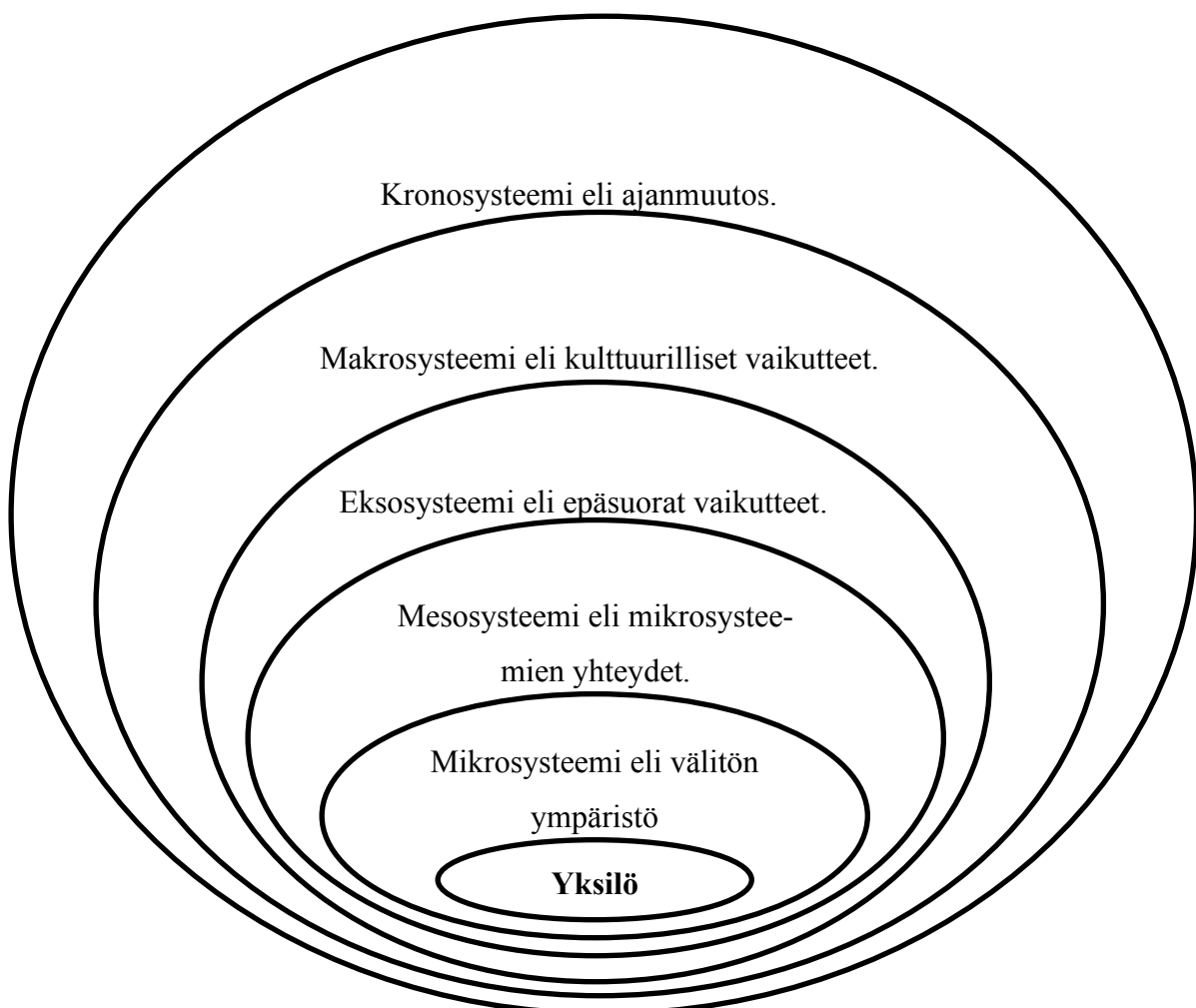
Tässä tutkimuksessa kasvuympäristön määrittelemiseen käytän Bronfenbrennerin ekologisten järjestelmien teoriaa. Teoria on myöhemmin nimetty bioekologisten systeemien teoriaksi (Härkönen, 2008, s. 21). Lapsen kasvuympäristö voidaan jakaa neljään osaan. Mikrojärjestelmä sisältää kaikki lapsen kanssa toimivat henkilöt ja heidän luonteenpiirteensä. Koulu ja koti kuuluvat mikrojärjestelmään. Mesojärjestelmä on abstraktimpi se tarkoittaa ympäristöjen välisiä yhteyksiä. Kuten vaikkapa koulun ja kodin yhteyttä toisiinsa. Se on mikrojärjestelmien järjestelmä. Kolmantena tasona on eksojärjestelmä, joka sisältää myös useita ympäristöjä, jotka vaikuttavat yksilön kasvuun. Eksojärjestelmä ottaa kuitenkin huomioon ne ympäristöt, jotka vaikuttavat yksilön kasvuun vaikkei hän ole paikalla siinä ympäristössä. (Bronfenbrenner, 2002, s. 264–265.) Näitä ovat asiat kuten vanhempien työajat. Lapsi ei liity niihin, mutta ne vaikuttavat lapseen. (Härkönen, 2008, s. 31.) Makrojärjestelmä on vieläkin laajempi. ”Makrojärjestelmän voidaan ajatella olevan tietyn kulttuurin, alakulttuurin tai muun laajemman sosiaalisen kontekstin jäljennös” (Bronfenbrenner, 2002, s. 266.)

Bronfenbrennerin ekologisten järjestelmien teoria tunnetaan myös nimellä ekologinen systeemi teoria. Teoriaan on lisätty myöhemmin vielä uusi taso eli kronosysteemi. Teoriaa kutsutaan nykyään tarkemmin bioekologiseksi systeemiteoriaksi. Teoria ottaa huomioon lapsen oman biologisen kehityksen hänen kasvuunsa vaikuttavana tekijänä. (Härkönen, 2008, s. 21–23.) Kronosysteemi kuvaa ympäristöjen muutosta ajan kuluessa. Muutokset voivat sijoittua joko

lyhyellä tai pitkällä aikavälillä. (Härkönen, 2008, s. 32.) Näin ollen otan tutkimuksessani huomioon myös nuoruuden erityispiirteitä kehitysvaiheena.

Bronfenbrennerin mukaan mikrojärjestelmä on lapsen kehityksen kannalta kaikista olennaisin. Etenkin vanhempien rooli on merkittävä. (Karmakar, 2017, s. 102.) Bronfenbrennerin teoria ei vaadi olettamusta siitä, että lapsi on aktiivinen toimija. Se voidaan kuitenkin olettaa muun teorian pohjalta. (Härkönen, 2008, 34.) Kasvaminen on aktiivista reagoitua kasvuympäristöön (Siljander, 2014, 187). Tässä tutkimuksessa keskitytään mikroympäristöön ja sen vaikutusten tutkimiseen turvallisessa ympäristössä ja tilanteessa, jossa nuori joudutaan ottamaan huostaan. Nuoren oma toiminta on osa tulkintaa.

Bronfenbrennerin teoriaa on ahkerasti mallinnettu visuaalisesti yksinkertaisempaan muotoon. Bronfenbrenner ei ole sitä kuitenkaan itse ikinä tehnyt. Kronosysteemi ei kuitenkaan yleensä ilmene näissä malleissa. (Härkönen, 2008, s. 33, 35.) The Psychology Notes Headquarters (2019) on luonut graafisen mallin, jossa myös kronosysteemi on mukana. (The Psychology Notes Headquarters, 2019).

(The Psychology Notes Headquarters, 2019, mukaillen Karppinen, 2020.)

3.2 Keskeiset käsitteet

Jahnukainen ja kumppanit (2012) jakavat lastensuojelun käsitteen suppeaan ja laajaan lastensuojeluun. Tässä tutkimuksessa keskityn ennen kaikkea suppeaan lastensuojeluun ja tutkimuksen aikana puhuttaessa lastensuojelusta tarkoitetaan juuri tätä puolta. Suppea lastensuojelu tarkoittaa yksilö ja -perhekohtaista toimintaa. Se toteutetaan lastensuojelulain puitteissa silloin, kun lapsi tarvitsee suojelua. Mahdollisia toimenpiteiden ytimen muodostavat: lastensuojelutarpeen arviointi, avohuollon tukitoimenpiteet, huostaanotto, kiireellinen sijoitus, jälkihuolto ja sijaishuolto. (Jahnukainen, Pösö, Kivirauma & Heinonen, 2012, s. 36.)

Suomessa lastensuojeluasiakkuus voi alkaa usealla eri tavalla. Useimmiten se tapahtuu lastensuojeluilmoituksen kautta. Lastensuojeluilmoituksia voi olla lasta kohti yksi tai useampi. Lastensuojeluun voidaan ottaa myös yhteyttä ilman varsinaista ilmoitusta ja perheet voivat myös pyytää itse apua. (Heino, 2007, s. 40–41.) Lastensuojelulain mukaan sosiaalihuollon on otettava lapsihuostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, mikäli se nähdään tarpeelliseksi seuraavien syitten takia.

” 1) puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai 2) lapsi vaarantaa vakavasti terveytään tai kehitystään käyttämällä päihitteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään.”

(Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 §40.)

Huostaanoton tulee kuitenkin olla lapsen edun mukaista ja avohuollon toimenpiteet ovat todettu riittämättömiksi. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 §40). Käytännössä on havaittu, että lähes kaikki ongelmat ovat syvempiä, kun siirrytään avohuollosta huostaanottoon (Hiitola, 2008, s. 27, 31).

Mikäli lapsi on välittömässä vaarassa, voidaan hänelle järjestää välittömästi hänelle tarpeellinen hoito. Kiireellinen sijoitus voi kestää 30 päivää ja sen alkaminen lasketaan lapsen sijoittamisesta, ei päätös päivästä. Näiden 30 päivän aikana tehdään yleensä huostaanottohakemus. Mikäli tarpeellisia selvityksiä ei saada tehtyä 30 päivän kuluessa voidaan lapsen kiireellistä sijoitusta jatkaa toisella 30 päivällä. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 §38 ja §38a.)

Suomessa lapsella on oikeus vaikuttaa häntä koskeviin lastensuojelupäätöksiin. Mitä vanhempi lapsi on kyseessä sitä enemmän hän saa vaikuttaa. Kuulemisen tärkeyttä korostetaan kuitenkin iästä huolimatta. Mitä radikaalimmasta puuttumisesta on kyse, sitä suurempi tarpeellisuus lapsen kuulemiselle on. (Tolonen, 2015, s. 142, 144.) Juridisesti kuitenkin alle 12-vuotiaan lapsen kuulemista ei vaadita (Pölkki, ym., 2012, s. 113). Lapselle, joka on täyttänyt 12, on järjestettävä tilaisuus tulla kuulluksi päätökseen liittyen. Kuuleminen ei kuitenkaan saa vahingoittaa lapsen kehitystä ja hänelle ei saa selvitä asioita, jotka voivat vaikuttaa negatiivisesti hänen kasvuunsa ja kehittymiseensä. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 §20.) Mediassa saa usein käsityksen, että huostaanotto on lopullinen ratkaisu. Näin ei kuitenkaan todellisuudessa ole. Suomessa pyritään lapsen palauttamiseen kotiin kasvuolosuhteiden sen salliessa. Vain joka kolmannen sijoitetun lapsen kohdalla vaikuttaa alusta alkaen sille, että kyseessä on pitkäaikainen sijoitus. (Heino, Hyry, Ikäheimo, Kuronen & Rajala, 2016, s. 51.)

Kiintymyssuhdetyylejä on havaittu alkujaan kolme. Vrt. Ainsworth, ym., (1978). Lapsi voi olla vanhempaansa turvallisesti kiintynyt tai turvattomasti kiintynyt. Turvaton kiintymyssuhde jakautuu kahtia vielä välttelevään- ja ristiriitaiseen kiintymyssuhteeseen. Myöhemmissä tutkimuksissa on havaittu, että turvattomakaan kiintymyssuhteet eivät ole vaarallisia lapsen kehitykselle niiden lievissä muodoissa. (Sinkkonen, 2019, s. 45–46.) Myöhemmin mukaan on tullut vielä neljäs kategoria organisoitumaton kiintymyssuhde (Sinkkonen, 2019, s. 126).

Turvallinen kiintymyssuhde syntyy lapsen eläessä ennakoitavassa maailmassa. Hän tietää saavansa vastakaikua vanhemmiltaan tunteisiinsa. Hän myös uskaltaa ilmaista tunteitaan ilman hylätyksi tulemisen pelkoa. Välttelevästi kiintynyt lapsi on havainnut hoivaajan odottavan hänen selviytyvän tunnekuohuista itsenäisesti. Ristiriitaisesti kiintynyt lapsi kohtaa aikuisen, joka ei aina reagoi hänen tunteisiinsa. Tämän takia hän lisää tunne ilmaisunsa voimakkuutta, jotta häneen on pakko reagoida. (Sinkkonen, 2019, s. 46.)

4 Nuoruus ja turvallinen kasvuympäristö

Turvallisessa kasvuympäristössä lasta kannustetaan ja palkitaan hyvästä toiminnasta. Lapsesta ollaan aidosti kiinnostuneita ja hänellä on vapaus tuoda omat mielipiteensä ja luovuutensa ilmi. Lapsi on jatkuvassa kanssakäymisessä perheensä kanssa ja koko hänen kasvuympäristönsä vaikuttaa lapseen. Väkivalta ja rangaistukset eivät ole läsnä tällaisessa kasvuympäristössä. Teini-iässä konfliktit lapsen kanssa lisääntyvät, koska vanhemmat ja lapset alkavat olla useammin eri mieltä asioista. Mikäli kompromisseja ei olla valmiista tekemään voivat tilanteet olla haastavia. (Ninaniya., Sangwan. & Manocha, 2018, s. 721.) Hyvässä kasvuympäristössä nuorelle tarjotaan mahdollisuus muodostaa omia mielipiteitä niin, ettei perheen yhtenäisyys kärsi (Ninaniya., Sangwan. & Manocha, 2018, s. 723).

Nuoruus ikävaiheena on ihmishistoriassa tuore vaihe. Se on syntynyt vasta teollistumisen jälkeen. Koulutuksen kehittyminen ja piteneminen on vaikuttanut olennaisesti nuoruuden nykyiseen muodostumiseen. Näin ollen on syntynyt myös erilaiset nuorisokulttuurit. Myös kulttuuri, jossa nuori elää vaikuttaa olennaisesti käsitykseen nuoruudesta ja sen eri vaiheista. Nuoruus nähdään usein siirtymien sarjana paikasta ja tapahtumasta toiseen. Esimerkiksi suomalaisessa kulttuurissa yläkoulun aloittaminen ja sieltä poistuminen sen jälkeen toisen asteen koulutuksen aloittaminen. (Nurmi, 1998 s.259–261.)

4.1 Nuoruuden erityispiirteitä

Nuoret tekevät jatkuvasti päätöksiä oman tulevaisuutensa suhteen. He peilaavat niitä vertaistensa ja vanhempiensa odotusten mukaan. Myös kulttuurisia odotuksia mietitään. Mitä teinin pitää olla saavuttanut tiettyyn ikään mennessä. (Nurmi, 1998, s. 265.) Vaikkapa ammatinvalintaa miettivät nuoret saattavat usein mukailla kavereidensa valintoja, mikäli he eivät tiedä mitä haluavat tehdä. Myös vanhempien odotuksia ja toiveita mukaillaan. (Meriläinen, Puhakka & Sinkkonen, 2015, s. 30.)

Nuoruus koostuu yleisesti erilaisista pienistä tapahtumista, joissa nuori tekee päätöksiä. Näistä päätöksistä hän saa palautetta tovereiltaan vanhemmiltaan ja opettajiltaan. Näin hän luo samalla käsitystä omasta itsestään. Yleensä nuoren kokemukset ovat positiivisia ja hänen itsetuntonsa kasvaa. Hän myös oppii käsittelemään epäonnistumisiaan suhteessa onnistumisiinsa. (Nurmi, 1998, s. 269.)

Toisaalta joskus nuori ajautuu erilaisiin vaikeuksiin. Toistuvat epäonnistumiset johtavat negatiiviseen minäkäsitykseen. Se voi johtaa erilaisiin defensiivisiin käytösmalleihin. Se voi taas johtaa entistä heikompaan koulumenestykseen ja jopa koulun keskeyttämiseen. Myös toverisuhteissa voi esiintyä samankaltaisia negatiivisia noidankehiiä. Nuori ensin itse vetäytyy sosiaalisista tilanteista. Myöhemmin hän kokee yksinäisyyttä ja ikätovereilla on kielteisiä asenteita häntä kohtaan. Tämä johtaa usein masennukseen, joka taas lisää sosiaalista eristäytymistä. (Nurmi, 1998, s. 270.)

Identiteetti kehittyy nuoruusiässä. Tässä iässä lapset kohtaavat suuren määrän konflikteja joihin heidän itsenäistymistarpeistaan. Identiteetin muodostuminen on hyvin yksilöllinen prosessi. Nuori tekee päätöksiä sen suhteen, mitkä ovat hänen tavoitteensa. Yleensä vanhempien ja opettajien vaatimukset nuorta kohtaan kasvavat. (Almroth., László., Kosidou & Galanti, 2020, s. 2.) Vanhemmilta antama hellyys ja lämpö ovat todella tärkeitä asioita vanhemmuudessa (Eve, Byrne & Gagliardi, 2014, s. 119–120).

4.2 Nuori ja vanhemmat

Vaikka nuoruuden aikana syntyykin kitkaa vanhempien ja nuoren välillä, ei raju kapinointi kuitenkaan kuulu tavalliseen nuoruuteen. Nuoret odottavat yhä vanhemmiltaan tietynlaista läheisyyttä ja suojelua. Turvallinen vanhempi on hieman konservatiivinen ja käyttäytyy samalla tavalla, kuin aiemminkin nuoren lapsuudessa. Se helpottaa itsenäistymistä. (Sinkkonen, 2019, s. 86–87.) Tutkimuksissa on havaittu, että nuorta kunnioittava keskustelu tyyli ja rauhallinen lähestyminen vähentävät nuoren kapinoinnin tarvetta. Tiukat säännöt ja komentelu johtaa nuoren itsekeskeisempiin vaatimuksiin ja käyttäytymiseen. (Sinkkonen, 2019, s. 86–87.; Tilton-Weaver, ym., 2010, 343.) Mikäli vanhemmat ovat kontrolloivia, joutuu nuori hakemaan itsenäistymisen ja autonomian kokemuksia heiltä salassa tai kapinoiden (Tilton-Weaver, ym., 2010, s. 334).

Nuoruusiässä toverisuhteet ovat tärkeitä. Nuoret ovat läheisiä samaa sukupuolta olevien kavereidensa kanssa. Myös suhteet ja seksisuhteet vastakkaisen sukupuolen edustajan kanssa tulevat ajankohtaisiksi nuoren elämässä. Nuoren haaste on usein näiden kahden tasapainottaminen niin, etteivät vanhat kaverit jää taka-alalle. (Sinkkonen, 2019, s. 63.) Nuoret viettävät enemmän aikaa kavereidensa kanssa kuin kotona. Näin ollen vanhempien tietoisuus nuoren toimista vähenee. (Tilton-Weaver, ym., 2010, s. 333.)

Nuorten riski ilkivallalle ja muulle häiriökäyttäytymiselle vähenee, jos nuoren vanhemmat tietävät missä nuori liikkuu. Kuitenkin vanhemmat tietävät yhä vähemmän lapsestaan tämän vanhetessa. Liika utelu saattaa tuntua nuoren mielestä kontrolloimiselle, joka taas lisää kapinointia. Tiedon väheneminen lapsen elämästä on osa normaalia kehityskulkua itsenäistymisen suhteen. (Masche, 2010, s. 271–272.) On täysin nuoren itsensä päätettävissä, kuinka paljon hän jakaa tietoa elämästään vanhemmille (Tilton-Waver, ym., 2010, 334).

Positiivisen nuoruuden kokevat lapset kertovat elämästään enemmän vanhemmilleen. On ollut teoria, että asioista kertominen siirtyisi läheiselle ystävälle. Ruotsalaisessa tutkimuksessa havaittiin, että läheisen ystävän löytäminen nuoruudessa toimii itseasiassa päinvastoin. Positiivisista kokemuksista vertaisten kanssa kerrotaan mielellään myös vanhemmille. (Masche, 2010, s. 280.) Mikäli nuori luottaa omiin vanhempiinsa, hän jakaa suhteellisen avoimesti tietoa omasta elämästään. Hän ei valehtelee kovinkaan usein. Positiivinen asenne vanhemmilla näyttää antavan heille enemmän tietoa. Mikäli nuori uskoo hänen vapaa-ajan viettönsä säikäyttävän tai suututtavan hänen vanhempansa, alkaa nuori valehdella. Jos nuori on kokenut elämänsä aikana torjutuksi tulemisen vanhempien osalta, hän todennäköisesti valehtelee enemmän vanhemmilleen. (Tilton-Weaver, ym., 2010, s. 334.)

4.3 Kiintymyssuhteista ja vanhempien osallisuudesta

Nuoren itsenäistyminen tapahtuu aina hänen omassa kiintymyssuhdekontekstissaan. Turvallisesti vanhempiinsa kiintyneen nuoren on helpompi itsenäistyä kuin turvattomasti kiintyneen. On vanhanaikaista ajattelua pitää rankkaa päihteiden käyttöä, öisiä poissaoloja, aggressiivisuutta vanhempia kohtaan ja varhain aloitettua seksielämää normaalina nuoruutena. Aikuisten ei kannata loputtomiin yrittää vain ymmärtää, vaan nuoren haasteisiin tulee myös vastata. (Sinkkonen, 2019, s. 91–92.)

Tavanomaisesti lapsi on voimakkaammin kiintynyt äitiinsä kuin isäänsä. Poikkeuksiakin toki löytyy. On myös perheitä, joissa isä on hoivaa antavampi osapuoli. Vanhempien sukupuolilla ei sinänsä ole merkitystä kiintymyssuhteen laadun kanssa. Tähänastisen tutkimuksen mukaan samaa sukupuolta olevilla pariskunnilla muodostuu samankaltaisia rooleja vanhempina. (Sinkkonen, 2019, s. 49–51.) Isän ja lapsen välistä kiintymyssuhdetta on tutkittu toistaiseksi vähän (Groh, Fearon, IJzendoorn, Bakermans-Kranenburg & Roisman, 2017, s. 71; Jones & Cassidy, 2014, s. 438).

Äidin kiintymyssuhdemalli vanhempaansa periytyy usein hänen omalle lapselleen. Tutkimuksissa on havaittu, että kiintymyssuhteen periytyvyys on noin 75 prosenttia. Turvallinen kiintymyssuhde periytyy kaikista voimakkaimmin. (Sinkkonen, 2019, s. 58–59.) Mikäli vanhemman oma kiintymyssuhde ei ole ollut turvallinen, on hänen haastavaa toimia turvallisena perustana lapselle tai nuorelle (Jones & Cassidy, 2014, s. 440). Vanhempien keskinäiset riidat lisäävät lapsen turvattomuutta, vaikka hän olisikin turvallisesti kiintynyt erikseen molempiin vanhempiinsa (Sinkkonen, 2019, s. 49). Lapsi ei hae lohdutusta omiin ongelmiinsa vihaiselta tai väkivaltaiselta vanhemmalta. Näin ollen hän saattaa myöhemmin kokea vanhempansa etäiseksi tai kylmäksi. (Jones & Cassidy, 2014, s. 440.) Vanhemman välttelevä tai vihamielinen käytös vähentävät teini-ikäisen vanhemmalta hakemaa turvaa (Jones & Cassidy, 2014, s. 453).

Turvallinen kiintymyssuhde lapsuudessa ennustaa samanlaista kiintymyssuhdetta myös parisuhteessa. Tämä ennuste voi toteutua, vaikka kiintymyssuhde olisi muuttunut myöhemmin lapsuuden aikana. Kaverisuhteissa merkitys ei ole niin voimakas, mutta kuitenkin olemassa. (Sinkkonen, 2019, s. 63–65.) Kiintymyssuhteen laatu ohjaa käytöstä parisuhteessa (Jones & Cassidy, 2014, s. 451). Turvattomalla kiintymyssuhteella on havaittu olevan vaikutuksia lapsen myöhempään käytökseen. Etenkin välttelevä kiintymyssuhde johtaa usein lapsen sisäänpäin suuntautuneisiin oireisiin. Ristiriitainen kiintymyssuhde johtaa kaikista voimakkaimmin ulospäin suuntautuviin ongelmiin. (Groh, ym., 2017, s. 72.)

Kiintymyssuhteen vaikutukset käytökseen näkyvät erityisesti sosiaalisessa kanssakäymisessä. Vaikutukset ovat voimakkaampia ulospäinsuuntautuvien ongelmien osalta. Vaikutukset eivät ole niin voimakkaita kuin kuvitellaan. (Groh, ym., 2017, 73.) Kiintymyssuhde ei olekaan kaikki, mitä lapsuuteen ja kasvamiseen liittyy. Vanhemmat kohtaavat myös paljon muita tehtäviä vanhempana ja turvallisesta kiintymyssuhteesta huolimatta he eivät selviydy niistä parhaalla mahdollisella tavalla. Vanhemmat opastavat lasta, stimuloivat lasta hänen kehitystasonsa mukaan, auttavat ulkomaailmaan tutustumisessa ja asettavat rajoja. (Sinkkonen, 2019, s. 61.)

4.4 Tutkimusten näkökulmia hyvästä vanhemmuudesta

Lapselle perheen arki, rituaalit ja rutiinit ovat tärkeitä. Rituaalit ovat toistuvia tilanteita, jotka lisäävät ryhmään kuulumisen tunnetta. Ne ovat yleensä erilaisia juhlia. Rituaalien katoaminen voi rikkoa perheen yhtenäisyyttä. Rutiinit ovat säännöllisiä tapahtumia kotona, joihin ei liity erityisiä merkityksiä. Rutiinien häviäminen saattaa aiheuttaa hämmennystä. Perheen yhteiset hetket voivat olla positiivinen tai negatiivinen kokemus. Riitaisa ruokailu ei ole miellyttävää

kenellekään. (Määttä & Rantala, 2010, 73–74.) Ruotsalaisessa pitkittäistutkimuksessa havaittiin, että vanhempien osallisuus nuoren koulun käyntiin lisää lapsen akateemista kiinnostusta. Mikäli vanhemmat asettavat vaatimuksia, mutta he eivät osallistu nuoren opiskeluun, eivät nuoren ajatukset omasta identiteetistä koulutuksen kannalta muokkaudu niin merkittävästi akateemiseen suuntaan. (Almroth. ym., 2020, s. 6–8.)

Hyvä vanhempi omaa näkemyksen kasvattamisesta. Tämä tarkoittaa sitä, että hän ymmärtää lapsen yksilölliset tarpeet ja hänellä on käsitys omista kyvyistään vastata noihin tarpeisiin. Vanhempi tietää lapsensa vahvuudet ja heikkoudet ja osaa tukea lasta. Hyvällä vanhemmalla on omat rajoitteensa vanhempana. Ne voivat olla aika tai jokin muu. Olennaista on se, että omat haasteet tunnistetaan ja niissä koitetaan parantaa tai pyytää apua. (Eve, Byrne & Gagliardi, 2014, s. 118.)

Edellä mainittuun yhdistyy myös halu olla vanhempi. Mikäli vanhemmalla on aito halu lapsensa parhaaksi, hän pyrkii korjaamaan omia heikkouksiaan esimerkiksi hakeutumalla hoitoon alkoholiongelman kanssa. Pelkkä halu ja rakkaus lasta kohtaan ei kuitenkaan aina riitä. Vanhempien tulee osata pyörittää perheen arkea ja kyetä vastaamaan lapsen tarpeisiin. Jokainen lapsi täytyy kohdata erilaisella kasvatustyyllillä. Useimmiten vanhemmat, joilla on halu muttei kykyä ovat päihdeongelmista kärsiviä henkilöitä. (Eve, Byrne & Gagliardi, 2014, s. 118–119.)

Kasvatustyyliä voidaan hahmotella kahden muuttujan avulla. Ne ovat vaativuus ja reagointikyky lapsen tarpeisiin. Vaativuus tarkoittaa sääntöjen tiukuutta, odotuksia lasta kohtaan ja kuria. Reagointikyky lapsen tarpeisiin kertoo positiivisten vaikutusten läsnäolosta ja lapsen ja vanhemman suhteesta. Näitä kahta muuttujaa yhdistelemällä voidaan luoda neljä erilaista kasvatustyyliä. Tyyliä ovat karrikoidut, koska välimalleja löytyy loputtomiin. (Karmakar, 2017, 102.)

Autoritääriinen kasvatustyyli syntyy, kun lapsen kohdistetaan paljon vaatimuksia, mutta lapsen tarpeisiin reagointi on vähäistä. Arvovaltainen kasvatustyyli kohdistaa lapsen myös paljon vaatimuksia, mutta vastaavasti lapsen tarpeisiin vastataan hyvin. Salliva kasvatus ei aseta lapselle paljoa vaatimuksia, mutta hänen tarpeisiinsa reagoidaan hyvin. Välinpitämätön kasvatustyyli ei sisällä odotuksia lasta kohtaan, mutta myöskään lapsen tarpeisiin ei reagoida. (Karmakar, 2017, s. 102.)

Vanhempien kasvatustyyliä voivat poiketa keskenään toisistaan. Epäjohdonmukainen kasvatus on epäedullista lapsen kehitykselle. Liian tiukka ja autoritääriinen kasvatustyyli voi aiheuttaa

sen, että lapsi hakee voimakkaasti hyväksyntää vertaisiltaan. Välinpitämätön kasvatustyyli ei ole hyväksi lapsen kehitykselle, koska äidillinen hoiva on tärkeää lapselle. (Karmakar, 2017, s. 102–103, 109–110.) Välinpitämätön vanhempi on yhdistetty tutkimuksissa turvattomaan kiintymyssuhteeseen. Yleensä nuoret kuvaavat äitejään hyväksyvinä, välittävinä ja henkisesti läsnä olevina. (Jones & Cassidy, 2014, s. 438, 454.)

Lapsen tarpeiden täyttäminen voidaan jakaa kahteen ryhmään. On päivittäisten tarpeiden täyttäminen, kuten ravinto ja turvallisuus. Pitemmän tähtäimen tarpeet taas tarkoittavat ennen kaikkea lapsen kehitysvaiheisiin liittyviä tarpeita. Lapsi saa vanhempiensa avustuksella kasvuympäristöönsä tarpeeksi ärsykeitä, jotta he kasvavat täyteen potentiaaliinsa ja heistä kasvaa tasapainoisia yhteiskuntakelpoisia ihmisiä. (Eve, Byrne & Gagliardi, 2014, s. 119.)

Hyvä vanhempi laittaa lapsen edun oman etunsa edelle. Tämä voi tarkoittaa vanhemmalta uhrauksia lapsen turvallisuuden takia. Lasta suojellaan vanhempien riidoilta, ylimääräiseltä stressiltä ja tilanteilta, joissa heidän ei vielä kuuluisi olla. Tämä voi vanhemman osalta rajuimmillaan tarkoittaa omasta kumppanista luopumista, mikäli hän on vaaraksi lapselle. Tähän kaikki vanhemmat eivät kuitenkaan pysty. (Eve, Byrne & Gagliardi, 2014 s. 119.)

Vanhemmuus on jatkuvaa tasapainoilua johdonmukaisuuden ja joustavuuden kanssa. Lapselle johdonmukaisuus, säännöt ja rutiinit ovat tärkeitä. Joustavuus tarkoittaa vastaanottavuutta uusia ideoita kohtaan. Se auttaa vanhempaa navigoimaan läpi alati uudistuvan ongelmakentän. Välillä vanhaa toimintamallia kannattaa olla valmis muuttamaan. (Eve, Byrne & Gagliardi, 2014 s. 120.) Yksi esimerkki joustavuudesta on se, että teini-ikäiselle aletaan antamaan lisää vapautta ja hän saa elämänsä omia asioita, joita ei tarvitse vanhemmille kertoa. (Masche, 2010, 273.)

Jokainen kurinpitotilanne voi olla lapsen kehitykselle positiivinen tai negatiivinen hetki. Ongelmallinen lähestymistapa kurinpitoon saattaa johtaa lapsen pahoinpitelyyn. (Dadds & Tully, 2019, s. 794.) Kurinpidon tarkoitus on ehkäistä vanhempien ja lasten välisiä riitoja. Missään vaiheessa ei vanhempi saa olla aggressiivinen. Tekojen seurauksien tulee olla aina johdonmukaisia. (Dadds & Tully, 2019, s. 789.) Yleisin kurinpidon muoto perheissä on sanallinen selittäminen toimintaan liittyen. Pienemillä lapsilla jäähy on toiseksi yleisin. (Dadds & Tully, 2019, s. 796.) Oikein käytettynä jäähy on positiivinen reagoititapa lapsen kehityksen kannalta, vaikka sitä on kritisoitu. (Dadds & Tully, 2019, s. 794 ,805).

5 Huostaanotettavien nuorten kasvuympäristöjen piirteitä

Kuten jo sivulla 12 todettiin, vaatii huostaanotto, joko vakavia puutteita lapsen kasvuolosuhteissa, vakavia puutteita lapsen huolenpidossa, lapsi on vaaraksi itselleen tai lapsi syyllistyy rikoksiin (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 §40). Huostaanottoon tai sijaishuoltoon voidaan ryhtyä ainoastaan tilanteessa, jossa avohuollon toimet eivät ole toimivia. Suomessa lapset on sijaishuollossa jaettu kahteen osaan, on pahatapaiset lapset ja turvattomat lapset. Huostaanoton syy määrittelee paljolti sen, millaisiin olosuhteisiin lapsi sijoitetaan huostaanoton jälkeen. Pahatapaisiksi kutsutut lapset päätyvät yleensä koulukotiin ja turvattomat lastenkotiin. Lapsia voidaan myös sijoittaa perhehoitoon tai ammatilliseen perhekotiin. (Laakso, 2012, s. 130.) Ennen huostaanotto päätöstä lapset ovat olleet keskimäärin 46 kuukautta lastensuojelun asiakkaana etenkin 13–17-vuotiaiden asiakkuudet olivat pitkiä jo ennen huostaanottopäätöstä. (Hiitola & Heinonen, 2009, s. 23–24).

Alettaessa huostaanottotoimenpiteisiin on kyseessä usein hyvin vaikeista sosioemotionaalisista ongelmista. Ongelmat ovat tässä vaiheessa jo huomattavasti syvempiä, kuin avohuollon tukitoimien piirissä olevilla lapsilla. (Hiitola, 2008, s. 7.) Vuonna 2008 tehdyssä selvityksessä 31–60 prosenttia huostaanotto tapauksista sisälsi seuraavia haasteita, jotka on listattu yleisimmästä vähiten yleiseen: Vanhemman mielenterveysongelmat, taloudelliset ongelmat, perheväkivalta tai sen uhka, vanhempien päihteiden väärinkäyttö, lapsen huolto ja tapaamisriidat, lapsen pahoinpitely tai sen epäily, muualla asuvan vanhemman aiheuttamat ongelmat, asumiseen liittyvät tekijät ja työhön liittyvät tekijät. Selvityksessä havaittiin myös, että niissä tilanteissa, joissa yleisimpiä ongelmia esiintyy niitä, on luokitteluasteikolla mitattuna paljon. Eli huostaanotettujen lasten vanhemmilla on vakavia puutteita vanhemmuudessa. (Hiitola, 2008, s. 26–27.) Huostaanotetuilla lapsilla on keskimäärin 6,4 sellaista riskitekijää kasvuympäristössään, jotka vaativat sijaishuollon toimenpiteitä (Myllärniemi, 2006, s. 9).

5.1 Sukupuoli ja perheen sosioekonominen tausta

Lastensuojelun asiakkaiden perhetaustasta havaittiin, että työttömyys ja työhistorian puute olivat yleisempiä kuin valtioissa keskimäärin. Syyt työttömyyteen ja työkyvyttömyyteen vaihtelevat laajasti. (Heino, 2007, s. 33–35.) Teini-iässä sijoitettavien lasten vanhempien sosioekonominen asema on parempi, kuin pienten lasten vanhemmilla, joilta lapsi otetaan huostaan. Teini-ikäisten vanhemmat olivat kouluttautuneempia, olivat paremmin työelämässä kiinni ja

heidän tulotasonsa oli parempi. (Heino, ym., 2016, s. 61, 66.) Suurin osa huostaanotetuista lapsista on lähtöisin yksinhuoltajaperheestä ja yli puolet perheistä on saanut toimeentulotukea. Suurimalla osalla lapsista oli sisaruksia. (Hiitola, 2008, s. 23–24.) Sijaishuollon lapsilla vaikuttaa olevan hieman enemmän sisaruksia, kuin keskimääräisesti suomalaisilla lapsilla (Heino, ym., 2016, s. 53). Samassa kasvuympäristössä kasvavat sisarukset voivat kokea kasvuympäristön hyvin erilaisina keskenään (The Psychology Notes Headquarters, 2019). Osassa tapauksia sisarukset jäävät asumaan kotiin. Samaan aikaan sisarukset sijoitetaan kuitenkin 45 prosentissa tapauksista. (Hiitola & Heinonen, 2009, s. 21.)

Hiitola (2008) havaitsi tutkimuksessaan, että Tampereen alueella tytöt saavat huostaanotto päätöksen useimmiten 13–17-vuoden ikäisenä. Vaikka myös pojat saavat eniten päätöksiä tuossa iässä on tyttöjen osuus huomattavasti suurempi. Tytöistä 63.5 prosenttia on saanut päätöksen 13–17-vuoden iässä, kun pojilla vastaava osuus on 38 prosenttia. (Hiitola, 2008, s. 14–15.) Heinon ja kumppaneiden (2016) tutkimuksessa 13–17-vuoden ikäisistä huostaanotetuista 54 prosenttia oli tyttöjä. (Heino, ym., 2016, s. 52). Tässä ikäluokassa huostaanotetut nuoret vastustavat kaikista vähiten omaa huostaanottoaan Hiitolan (2008) tutkimuksen mukaan. Heistä 69 prosenttia oli myötämielisiä toimenpidettä kohtaan. (Hiitola, 2008, s. 18–19.)

Lastensuojelun asiakkaana olevat lapset myös muuttavat useammin kuin muut. Heinon ja kumppaneiden (2016) tutkimusaineistosta havaittiin, että 55 prosenttia lapsista oli muuttanut viimeisen vuoden aikana. Monelle lapselle elämä on ollut jatkuvaa muutosta ja huostaanottaminen ja siitä seuraava muutto uuteen paikkaan lisää näitä muutoksia. (Heino, ym., 2016, s. 59–60.) Osa lapsista kerkeää kokea elämänsä aikana useita sijoituksia. Elämä on muuttoa kodista lastensuojelulaitokseen ja laitoksesta toiseen. Sieltä mahdollisesti takaisin kotiin, kunnes lapsi taas sijoitetaan kiireellisesti tai otetaan huostaan. (Hiitola & Heinonen, 2009, s. 40–41.)

5.2 Päihteet ja rikollisuus

Hiitolan selvityksessä on tutkittu yleisimpiä syitä huostaanottoon. Niitä ei kuitenkaan ole jaoteltu huostaanotettavan iän mukaan. Pääasiallisia huostaanoton syitä olivat yleisimmästä alkaen: riittämätön vanhemmuus, vanhempien alkoholinkäyttö/sekakäyttö/lääkkeet, lapsen mielenterveysongelmat, lapsen alkoholinkäyttö/sekakäyttö/lääkkeet, lapsen itsetuhoinen käyttäytyminen ja vanhempien välinen perheväkivalta. Näistä lapsen oma päihteiden käyttö oli merkitty kahdeksassa prosentissa huostaanotoista pääasialliseksi syyksi toimepiteelle. (Hiitola, 2008, s. 26.)

Tuoreemmassa tutkimuksessa havaittiin, että 40 prosenttia lapsista näki alkoholin käyttöä kotonaan ja joka neljännessä tapauksessa se oli merkittävä syy sijoitukselle. Yli viidennessä tapauksessa epäiltiin tai ilmeni vanhempien huumeiden käyttöä. Se oli suuri syy sijoitukselle 14 prosentista tapauksia. (Heino, ym., 2016, s. 69–70.) Vanhemmassa selvityksessä vanhempien alkoholin käyttö oli merkittävä syy noin joka kymmenennessä huostaanotossa, mutta yli puolessa tapauksista oli huomioitu vanhempien muu päihteiden käyttö. Huumeiden käyttö ilmeni 17 prosentissa huostaanotto päätöksiä. (Hiitola, 2008, s. 26–27.) Äidin päihteiden käyttö vaikuttaa olevan merkittävä tekijä huostaanotolle. Yksinhuoltaja äitien alkoholin käyttö on yleisempää, kuin ydinperheiden vanhempien tai yksinhuoltaja isien. (Hiitola & Heinonen, 2009, s. 52.)

Nuorten huostaanottopäätösten asiakirjoissa kuvaukset ovat usein enemmän yksilöä koskevia, kuin koko perheen ongelmia käsitteleviä. Niissä usein korostuu nuorten oma epätoivoinen toiminta ja käyttäytyminen. (Myllärniemi, 2006, s. 58.) Nuorten kohdalla itsetuhoisuuden, oppimisvaikeuksien ja alkoholin käytön välillä on havaittu useissa tutkimuksissa yhteys. Rajaton käytös ja koulunkäyntivaikeudet ovat yleensä oireita tai seurauksia psyykkisestä pahoinvoinnista tai alkoholin käytöstä. (Myllärniemi, 2006, s. 74.) Rikollisuus on harvinaista huostaanotetuilla, mutta ilmetessään se on usein vakavaa (Hiitola, 2008, s. 30–31).

Asiakirjateksteissä tulee usein ilmi kuvauksia lapsen kasvuympäristöstä. Näitä ovat esimerkiksi äidin vaihtuvat miesystävät, vanhempien normaalista poikkeava seksikäyttäytyminen, nuoren raskaaksi tuleminen, rikollinen elämäntapa ja useat kanssakäymiset poliisin kanssa. (Myllärniemi, 2006, s. 59.) Sosiaalityöntekijöiden kuvauksissa lasten elämästä havaitaan selkeästi elämän synkkä puoli kuten päihde- ja mielenterveysongelmat, erilaiset uhat, väkivaltaisuus, pahoinpitelyt, vankilaan joutuminen ja sieltä pois pääsy, itsemurhayritykset ja kuolema (Heino, ym., 2016, s. 54).

Väkivaltainen käytös huostaanotetuilla on kaikista yleisintä 7–12-vuoden ikäisillä. Nuorien kohdalla sitä ilmenee 27 prosentilla huostaanotetuista. Kuitenkin joka viidennellä huostaanotetulla nuorella väkivaltaista käytöstä ilmenee paljon. Nuoren oma päihteiden käyttö on erityisesti teini-ikäisten ongelma. Yli 13-vuotiaasta, joka neljäs käytti alkoholia paljon. Kaiken kaikkiaan alkoholin käyttöä ilmeni koko ikäryhmässä joka kolmannella. Muiden päihteiden ja huumeiden käyttöä ilmene myös noin joka neljännellä huostaanotetulla nuorella. (Heino, ym. 2016, s. 72–73.) Tutkimuksissa on havaittu, että varhaislapsuuden turvattomuus on yhteydessä nuoruuden

ja aikuisiän riippuvuusongelmiin. Vastaavasti välttelevä kiintymyssuhde saattaa ennustaa käytösongelmia. (Sinkkonen, 2019, s. 62.)

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tai sen epäily on suhteellisen harvinainen syy huostaanotolle. Sitä ilmeni 15 prosentissa tapauksista, mutta merkittävä osa huostaanotto päätöstä se oli vain 6,9 prosentissa. (Hiitola, 2008, s. 26–27) Uusimassa selvityksessä seksuaalinen hyväksikäyttö on vielä harvinaisempi syy huostaanotolle. (Heino, ym., 2016, s. 70). Harvinaisissa tapauksissa lapsia on otettu huostaan, koska on epäilty heidän tehneen seksuaalista väkivaltaa. Osa on saanut myös tuomion. (Hiitola & Heinonen, 2009, s. 59.)

Assink ja kumppanit (2019) suorittivat laajan meta-analyysin tutkimuksille lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyen. Tutkimus otti huomioon kolme erilaista seksuaalisen hyväksikäytön muotoa: fyysisen, ei-fyysisen ja yhdistelmän molempia. (Assink, van der Put, Meeuwssen, de Jong, Oort, Stams & Hoeve, 2019, s. 463.) Tutkimuksessa havaittiin riskitekijöitä hyväksikäytön uhriksi joutumiselle. Yksi merkittävä riskitekijä oli lapsen oma tai perheen sisällä ilmaantunut aiempi uhrina oleminen. Muita riskitekijöitä olivat vanhempien keskinäiset ristiriidat, keskinäinen väkivalta ja vanhempien päihteiden tai huumeiden käyttö. Riskiä havaittiin myös lisäävän ydinperheen hajoaminen, sekä isäpuolen olemassaolo. Lapsen toiminnassa riskiä lisää heikot sosiaaliset taidot ja runsas internetin käyttö. (Assink, ym., 2019, s.470, 474.) Myös sukupuoli vaikuttaa. Tytöt ovat herkemmin seksuaalisen hyväksikäytön uhreja. (Assink, ym., 2019, s. 476.)

5.3 Terveys ja vaikeudet vanhemmuudessa

Kaikista huostaanotetuista 67 prosentilla vanhemmilta saatu fyysinen hoiva oli vähintään jonkin verran puutteellista. Vastaava luku emotionaalisen hoivan puutteessa oli 84 prosenttia. Todella puutteelliseksi fyysinen hoiva todettiin 41 prosentilla huostaanotetuista. Emotionaalisella puolella erityisen puutteelliseksi hoiva todettiin 73 prosentilla huostaanotetuista lapsista. (Hiitola, 2008, s. 30.) Kolmella neljästä huostaanotetun lapsen vanhemmasta havaittiin olevan osamattomuutta ja avuttomuutta lapsen tarpeisiin vastaamisessa. Huostaanottopäätökseen se vaikutti merkittävästi noin joka kolmannessa tapauksessa. Totaalista lapsen hoidon laiminlyöntiä oli ilmennyt 18 prosentissa tapauksista. (Heino, ym., 2016, s. 70.)

Kaikista huostaanotetuista 85 prosentilla ilmeni jotain ongelmia kasvatustyyliin liittyen. Puolessa tapauksista ne olivat merkittävä syy huostaanotolle. Kasvatustyyli voi olla liian ankara tai

toisaalta se voi olla rajaton. (Heino, ym., 2016, s. 70.) Liian vapaat rajat voivat hämmentää lasta, mikäli hän ei ole vielä henkisesti valmis niin suureen vastuuseen ja itsenäisyyteen (Karmakar, 2017, s. 110).

Yleisimpiä haasteita huostaanotettujen nuorten kodeissa ovat: vanhempien jaksamattomuus, vanhempien riittämätön vanhemmuus, vanhempien avuttomuus/osaamattomuus ja perheristriidat. Edellä mainitut ongelmat koskivat huostaanottilanteessa 80–95 prosentilla huostaanotetuista. Lapsen hoidon laiminlyönti on myös muita syitä merkittävästi korkeampi 73 prosentilla osuudella tapauksista. (Hiitola, 2008, s. 26–27.) Lähes kaikki huostaanotettujen lasten vanhemmista ovat ainakin jossain määrin uupuneita. Yli puolessa tapauksista jaksamattomuus ja uupumus vaikutti merkittävästi huostaanottopäätökseen. (Heino, ym., 2016, s. 70.)

Sijoitettujen lasten vanhemmilla on sosiaalityöntekijöiden mielestä usein toiminnanohjauksen haasteita. Sosiaalityöntekijöillä on haasteita ohjata aikuista ja aikuisella on haasteita ohjata omaa lastana. Noin joka neljännessä tapauksessa ongelmat ovat vakavia. (Heino, ym., 2016, s. 68.) Myllärniemen (2006) tutkimus on jo 14 vuotta vanha, mutta siinä havaittiin siihen aikaan uusi ilmiö tietokonepelaaminen ja internetin käyttö. Se oli ongelma osalla juuri teini-ikäisistä huostaanotetuista. (Myllärniemi, 2006, s. 74.) Uudemmissa tutkimuksissa sitä ei enää erikseen mainita huostaanoton syynä.

Fyysisten sairauksien on havaittu vaikuttavan jonkin verran huostaanotto päätöksiin, mutta vain alle kuudessa prosentissa kaikista tapauksista se on merkittävä tekijä (Hiitola, 2008, s. 26). Yli puolet huostaanotetuista lapsista asuu olosuhteissa, joissa heidän vanhemmillaan on mielenterveyden ongelmia. Mielenterveysongelmilla oli merkittävä rooli kasvuympäristöön joka kolmannessa tapauksessa, ja ne tulivat esiin jollain tavalla 60 prosentissa huostaanotto tapauksista. (Heino, ym., 2016, s. 69–70.) Saman kaltaiseen tuloksia sai myös Hiitola (2008) hänen aineistossaan vanhempien mielenterveysongelmilla oli suuri merkitystä noin 30 prosentissa tapauksista (Hiitola, 2008, s. 26).

Lähes joka kolmannella huostaanotetulla lapsella arvioitiin olevan fyysinen tai neurologinen sairaus tai sellaista ainakin epäiltiin. Yleisimmin kyseessä oleva sairaus tai epäily koski ADHD:ta. Lapsen oma sairaus vaikutti paljon huostaanotto päätökseen 18 prosentissa tapauksia. Kehitysvammaisuus tai kehitysviivästymä olivat harvinaisia syitä huostaanotolle. (Heino, ym., 2016, s. 71.)

Kahdella kolmesta huostaanotetusta lapsesta on havaittu jotain psyykkistä oireilua tai suoranaisia mielenterveys ongelmia. Mielenterveysongelmat olivat merkittävä syy huostaanotolle 37 prosentilla huostaanotetuista. (Heino, ym., 2016, s. 72.) Lapsuuden ristiriitainen kiintymyssuhde on vahvasti yhteydessä myöhempiin ahdistusoireisiin (Sinkkonen, 2019, s. 62). Nuoren ollessa turvallisesti kiintynyt vanhempiinsa, on usein myös hänen kiintymyssuhteensa kavereihin turvallinen. Turvattomuuden on havaittu etenkin tytöillä olevan yhteydessä depressiivisyyteen ja antisosiaalisten oireiden pahenemiseen. (Sinkkonen, 2019, s. 93.)

5.4 Ristiriidat perheessä ja ongelmat koulussa

Huostaanotetuilla lapsilla on usein ristiriitoja vanhempiensa kanssa, ongelmia ilmenee 71 prosentilla huostaanotetuista. Noin puolella kaikista huostaanotetuista ristiriitoja ilmenee paljon. Ne vaikuttavat merkittävästi huostaanottopäätökseen. Heinon ja kumppaneiden (2016) tutkimuksessa ristiriitoja oli paljon 51 prosentilla. (Heino, ym., 2016, s. 71.) Hiitolan (2008) raportissa tulokset olivat samankaltaisia. Myös tässä tutkimuksessa 51 prosentilla huostaanotetuista oli paljon ristiriitoja vanhempiensa kanssa. (Hiitola, 2008, s. 30.)

Vanhemmista johtuvat syyt ovat nuorilla vähemmän esiintyviä, kuin lapsilla. Sama koskee myös lapsen hoidon laiminlyöntiä. Nuoret ovat kuitenkin todella ylliedustettuja henkilökohtaisissa ongelmissa ja itseä vaarantavassa käytöksessä. Kouluvaikeuksia, rajatonta käytöstä tai ristiriita tilanteita kotona ilmeni hieman yli puolessa nuorten huostaanotto tapauksia. Syrjäytymisriski ja alkoholinkäyttö olivat myös yleisiä ja niitä raportoitiin ongelmaksi noin joka kolmannessa tapauksessa. Tilastoista nousee esiin myös ilmaisu: muu epänormatiivinen käytös. Sitä ei ole tarkemmin määritelty, mutta sitä ei ilmene lainkaan alle 7-vuotiailla ja vain kolmella prosentilla 7–12-vuoden ikäisistä. Teini-ikäisillä sitä esiintyy kuitenkin 26 prosenttia, eli noin joka neljännessä tapauksessa. (Myllärniemi, 2006, s. 68–69.) Joka neljännellä lapsella on vaikeuksia kiintyä vertaissuhteissaan. Vastaava määrä lapsista myös eristäytyi kotiinsa. (Heino, ym., 2016, s. 71–72.) Nuoren sisäinen turvattomuus saattaa johtaa eristäytymiseen muista ihmisistä (Sinkkonen, 2019, s. 93).

Lapsen kasvuoloissa on usein tapahtunut merkittäviä muutoksia ennen huostaanottoa. Esimerkiksi vanhempien ero tai läheisen sairastuminen. Myös muita kriisejä tapahtumia kuului lasten elämään. Ne voidaan jakaa positiivisiin muutoksiin ja negatiivisiin muutoksiin. Pääosin muutokset olivat kuitenkin negatiivisia. (Heino, ym., 2016, s. 54–55.) Kriisi voi muuttaa lapsen kiintymyssuhdetta vanhempansa kohtaan. Kuolema, läheisen sairastuminen tai perheväkivalta

voivat vaikuttaa negatiivisesti kiintymyssuhteeseen ja muuttaa turvallisen kiintymyssuhteen turvattomaksi. (Sinkkonen, 2019, s. 56.)

Lähes joka kolmannella huostaanotetulla lapsella oli taustalla pahoinpitelyä tai sen epäilyä. Se todettiin merkittäväksi syyksi huostaanotolle 14 prosentilla tapauksista. (Heino, ym., 2016, 69–70.) On havaittu, että huoltajuusoikeudenkäynneissä tieto lähisuhdeväkivallasta jää osittain piiloon tuomioistuimelta, vaikka lapsi olisikin lastensuojelun asiakas (Tolonen, 2015, s. 207, 226–228). Muun perheväkivallan uhka on varsin yleistä, koska sitä ilmeni 48 prosentilla kaikista huostaanotetuista. Merkittävässä roolissa huostaanotto päätöstä se oli 23 prosentissa tapauksia. (Heino, ym., 2016, s. 70.) Nuorista huostaanotetuista 45 prosenttia on käyttäytynyt väkivaltaisesti. Nuorten tekemä väkivalta on yleensä vakavaa ja voi aiheuttaa vammoja. Väkivaltaisuus vaikuttaa olevan vanhemmilta periytyvää käyttäytymistä, kun vanhemmat ovat väkivaltaisia ovat lapsetkin. Väkivalta on myös sukupuolittunutta. Väkivaltaa kokeneista kaikista lapsista 65 prosenttia oli tyttöjä, mutta väkivaltaa tehneistä lapsista 73 prosenttia oli poikia. (Heinonen & Hiitola, 2009, s.54–56.)

Kaltoin kohdelluista lapsista, jopa 80 prosentilla on organisoitumaton kiintymyssuhde vanhempaansa. (Sinkkonen, 2019, s. 48). Organisoitumaton kiintymyssuhde ennustaa vakavimmillaan dissosiaatiota¹ (Sinkkonen, 2019, s. 62). Syy organisoitumattomalle kiintymyssuhteelle on yleensä lapsena koettu trauma. Toisaalta organisoitumaton kiintymyssuhde periytyy usein myös äidiltä lapselle, vaikkei varsinaista kaltointkohtelua ilmenisikään. (Sinkkonen, 2019, s. 48, 126–128.) Vaikka olisi helppoa pitää kotinsa ulkopuolella kasvaneen nuoren ja vanhemman suhdetta yksinkertaisesti ongelmallisena se ei kuitenkaan ole koko totuus. On oleellista muistaa, että myös kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten vanhempisuhteeseen kuuluu kaikki tunteet myös viha ja rakkaus. (Pösö, 2006, s. 96–97.)

Usein lapsen mahdollisuutta tavata vanhempiaan rajataan huostaanoton yhteydessä johtuen vanhempien käytöksestä tai alkoholin käytöstä, joka nähdään vahingollisena lapselle (Hiitola, 2008, s. 19–20). Huoltajuuskiistoja havaittiin lähes joka neljännes huostaanotetun lapsen perheessä. Joka kymmenes huostaanotettu koki oman asemansa vaarantuneen merkittävästi uusioperheessä. (Heino, ym., 2016, s. 70–72.)

¹ Dissosiaatio on kyvyttömyyttä yhdistää tunteet, ajatukset ja muistot järkeväksi kokonaisuudeksi. Oireita voivat olla muistinmenetys, ajan- ja paikanajan menettäminen, vaikeus erottaa fantasia todellisuudesta, havaintojen vääristyminen sekä itsensä ja ympäristönsä kokeminen vieraana. (Lauerma, 2019.)

Teini-ikäisistä huostaanotetuista 88 prosentilla on koulunkäynnissä vaikeuksia. Vaikeuksia on paljon 70 prosentilla 13–17-vuoden ikäisistä huostaanotetuista nuorista. (Heino, ym., 2016, s. 73.) Jo 17–18-vuoden iässä on huomattava ero opintojen piirissä olemisen kanssa. Kun Suomessa keskimäärin kahdeksan prosenttia tuon ikäisistä nuorista ei opiskele lukiossa tai ammatikoulussa, on koulukoteihin sijoitetuilla vastaava määrä noin joka kolmannes. Huostassa olleilla nuorilla myös koulutus jää usein vain peruskoulutasolle verrattuna muuhun ikäluokkaan. Korkeakoulu opinnot ovat myös selkeästi harvinaisempia niillä lapsilla, jotka ovat olleet huostassa. Ruotsissa tehdyssä tutkimuksessa on havaittu, että täysi-ikäisyyden kynnyksellä tehty sijoitus on useimmiten yhteydessä koulutuksesta pois jättäytymiseen. (Heino & Oranen., 2012, s. 223–225.)

6 Johtopäätökset

Seuraavan kappaleen aikana käydään läpi tutkimustulokset. Ensimmäinen tutkimuskysymys on: millaisia piirteitä nuorelle turvalliseen kasvuympäristöön liittyy. Toinen tutkimus kysymys on: millaisesta kasvuympäristöstä 13–17-vuoden ikäinen nuori otetaan Suomessa huostaan? Tässä kappaleessa verrataan näiden tutkimuskysymysten vastauksia keskenään, jotta saadaan yhtenäisempi kuva niiden eroista keskenään.

Luotettavuus ja eettisyys osiossa käydään läpi tutkimukseen liittyvät eettiset pulmat. Tutkimusta kohtaan esitetään kritiikkiä ja pyritään vastaamaan siihen. Kappaleessa perustellaan tehdyt valinnat liittyen kirjallisuuteen ja valittuihin tutkimuksiin. Samalla käydään lähdekriittisyyttä läpi tähän tutkimukseen liittyen.

6.1 Tutkimustulokset

Nuoruus on ikävaihe, jossa tehdään päätöksiä tulevaisuutta ajatellen. Nuori rakentaa omaa identiteettiään. (Nurmi, 1998, 265.) Identiteetin rakentaminen ja itsenäistymistarpeet lisäävät konflikteja vanhempien kanssa (Almroth, ym., 2020, s. 2). Turvallisessa kasvuympäristössä nuoren vanhemmat käyttäytyvät yhä samalla tavalla kuin aiemmin hänen lapsuudessaan (Sinkkonen, 2019, s. 86–87). Nuori vertaa itseään ikätovereihinsa. Yleensä nuoruudessa itsetunto kehittyy positiiviseen suuntaan ja nuori oppii käsittelemään pettymyksiä. Joskus tämä prosessi kuitenkin häiriintyy. Nuori kokee paljon pettymyksiä ja itsetunto heikkenee. Nuori alkaa käyttäytyä poikkeavasti. (Nurmi, 1998, 269–270.)

Vaikka nuoruudessa vanhempien kontrolli lapseen vähenee, tulisi nuorelle silti jäädä rajoja, joita noudattaa (Masche, 2010, s. 273). Rajattomuus ja rajaton käytös ovat kuitenkin yleistä nuorilla huostaanotetuilla (Myllärniemi, 2006, s. 74). Turvallisessa ympäristössä vanhemmat asettavat nuorelle rajoja ja nuoren haasteisiin myös vastataan (Sinkkonen, 2019, s. 61, 91–92). Seuraukset rajojen rikkomisesta ovat johdonmukaisia ja nuori ymmärtää ne. Vanhemmat eivät käyttäydy vihamielisesti kurinpidosta huolimatta. (Dadds & Tully, 2019, s. 789, 794.)

Huostaanotetut nuoret ovat usein tekemisissä poliisin kanssa (Myllärniemi, 2006, s. 59). Huostaanotetuilla nuorilla ilmenevä rikollisuus on yleensä vakavaa (Hiitola, 2008, s. 30–31). Nuoren henkilön käyttäytyessä väkivaltaisesti ovat seuraukset yleensä vakavia. Lähes puolet huostaanotettavista nuorista on käyttäytynyt väkivaltaisesti. Väkivalta on etenkin poikien harjoittamaa. (Heinonen & Hiitola, 2009, s.54–56.) Nuoret huostaanotetut käyttävät usein myös alkoholia ja

muuta päihkeitä (Heino, ym. 2016, s. 72–73; Myllärniemi, 2006, s. 68–69). Alaikäisen alkoholin käyttäminen johtaa usein poliisin kanssa asiointiin, huumeista puhumattakaan.

Arvovaltainen ja salliva kasvatustyyli toimivat lapselle parhaiten, koska hänen tarpeisiinsa vastataan (Karmakar, 2017, 102–103). Vanhempien tehtävä on asettaa rajoja. Kasvatus ei saa sallia kaikkea. (Sinkkonen, 2019, s. 61.) Lähes kaikilla huostaanotetuilla lapsilla oli jotain ongelmia sopimattomaan kasvatustyyliin liittyen (Heino, ym., 2016, s. 70). Väkivalta ei kuulu turvallisen kasvuympäristön piirteisiin (Ninaniya., Sangwan. & Manocha, 2018, s. 721). Lähes joka kolmanteen huostaanottoon liittyi pahoinpitelyn epäily. Noin puolessa tapauksia perheväkivallan uhka oli läsnä kasvuympäristössä. (Heino, ym., 2016, 69–70.)

Kiintymyssuhde ei ole kaikki, mitä kasvamiseen liittyy. (Sinkkonen, 2019, s. 62). Kiintymyssuhteet vaikuttavat kuitenkin paljon ihmisten väliseen kanssakäymiseen (Groh, ym., 2017, 73). Vihamieliseltä tai välinpitämättömältä vanhemmalta ei haeta lohdutusta (Jones & Cassidy, 2014, s. 453). Välttelevä kiintymyssuhde on yhteydessä käytösongelmiin. Ristiriitainen kiintymyssuhde on yhteydessä päihdeongelmiin ja ahdistusoireisiin. (Sinkkonen, 2019, s. 62.) Turvallinen kiintymyssuhde voi muuttua turvattomaksi kriisin takia (Sinkkonen, 2019, s. 56). Trauma voi aiheuttaa organisoitumattoman kiintymyssuhteen syntymisen, joka on yhteydessä dissosiaatioon (Sinkkonen, 2019, 62, 126).

Turvallisessa kasvuympäristössä lapsi hyväksytään omana itsenään (Ninaniya., Sangwan. & Manocha, 2018, s. 721). Huostaanotetuilla nuorilla oli paljon ristiriitoja vanhempiensa kanssa (Heino, ym., 2016, s. 71; Myllärniemi, 2006, s. 68–69). Torjutuksi tullut nuori valehtelee vanhemmilleen enemmän (Tilton-Weaver, ym., 2010, s. 334). Vanhempien keskinäiset ristiriidat lisäävät lapsen turvattomuutta (Sinkkonen, 2019, s. 49). Kolmella neljästä huostaanotetusta oli ristiriitoja kotona. Huoltajuuskiistoja oli joka neljännessä perheessä. Osa lapsista koki oman asemansa uhatuksi uusioperheasetelmassa. (Heino, ym., 2016, s. 70–72.) Turvallisessa kasvuympäristössä nuorta suojellaan riidoilta ja ylimääräiseltä stressiltä (Eve, Byrne & Gagliardi., 2014 s. 119). Raju kapinointi ei kuulu tavalliseen nuoruuteen (Sinkkonen, 2019, s. 86–87). Huostaanotetuilla nuorilla ilmenee runsasta alkoholin käyttöä, sekä huumausaineiden käyttöä. (Myllärniemi, 2006, s. 74).

Vanhemman tarjoama lämmin hoiva on tärkeää (Eve., Byrne & Gagliardi, 2014, s. 119–120). Riittämätön vanhemmuus on yksi yleisimpiä huostaanoton syitä (Hiitola, 2008, s. 26). Huostaanotetut lapset ovat nähneet kotonaan paljon alkoholin käyttöä. Huumeiden käyttöä ilmenee myös. (Heino, ym., 2016, s. 69–70.) Huostaanotettavilla lapsilla ilmeni usein vakavia puutteita

niin fyysisessä kuin henkisessäkin hoivassa (Hiitola, 2008, s. 30). Päihteiden käyttö voi usein johtaa tarjottavan hoivan vähäisyyteen. Turvallisen kasvuympäristön tarjoavilla vanhemmilla on kyky ja halu luoda lapsilleen turvallinen ympäristö, jossa kasvaa ja kehittyy. Vanhempien ongelmallinen päihteiden tai huumeiden käyttö kertoo jommankumman puutteesta. (Eve, Byrne & Gagliardi, 2014, s. 118–119.) Huostaanotettujen lasten vanhemmilla ilmeni usein jaksamattomuutta ja mielenterveysongelmia (Heino, ym., 2016, s. 69–70). Ne vähentävät lapselle tarjolla olevan hoivan määrää.

Huostaanotetut nuoret vaikuttavat usein elävän jatkuvassa muutoksessa. Mikään ei ole pysyvää. (Heino, ym., 2016, s. 54–55.) Perheenjäsenet saattavat vaihtua (Myllärniemi, 2006, s. 59). Kuitenkin turvalliseen kasvuympäristöön kuuluu pysyvyys erilaisten rituaalien ja rutiinien muodossa (Määttä & Rantala, 2010, 73–74). Huostaanotetuilla nuorilla esiintyi suhteellisen usein joitain mielenterveys ongelmia (Heino, ym., 2016, s. 72). Nuoret huostaanotetut vaikuttivat usein olevan vaaraksi itselleen (Myllärniemi, 2006, s. 68–69). Itselleen vaaraksi oleminen ja rikollinen käytös ovat perusteltuja syitä huostaanotolle (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 §40).

Huostaanotetuilla nuorilla on paljon koulunkäyntivaikeuksia (Heino, ym., 2016, s. 73). Ne seuraavat nuoria myös tulevaisuuteen. Kouluvaikeuden eivät katoa sijaishuollossa. Koulun keskenjättäminen ja jatkokoulutuksen puute on yleistä. (Heino & Oranen., 2012, s. 223–225.) Tarkkaavuuden häiriöitä, kuten ADHD:ta ilmeni jonkin verran huostaanotetuilla nuorilla. Kehitysviivästymät eivät olleet yleinen syy huostaanotolle. (Heino, ym., 2016, s. 71.)

6.2 Luotettavuus ja eettisyys

Eettisesti hyvässä tutkimuksessa noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkija on rehellinen ja kunnioittaa muiden tutkimustyötä. Tutkimuksen tulee olla raportoitu ja suunniteltu hyvin. Tutkimus ei saa sisältää vilppiä, kuten toisten töiden lainaamista. (Hirvonen, 2006, s. 31–32.) Tiedettä ei saa alistaa ideologialle tai uskonnolle, vaan se on aina arvovapaata (Hirvonen, 2006, s. 38–40). Tämä tutkimus pyrkii olemaan mahdollisimman objektiivinen ja ei tutkijan oman käsityksen mukaan ole alisteinen ideologialle ainakaan tietoisesti. Aiempiin tutkimuksiin on viitattu asianmukaisesti ja tekstiä ei ole plagioitu.

Mäkelä (2006) on kirjoittanut sosiaalitieteen eettisistä omaperäisyyksistä. Alle 18-vuoden ikäisten nuorten vanhemmilta on kysyttävä lupaa, jos heiltä kysytään muuta kuin heitä itseään

koskevaa tietoa. (Mäkelä, 2006, s. 360.) Tutkittavilta on pyydettävä asianmukaisesti lupa tutkimuksessa mukana olemiseen (Mäkelä, 2006, s. 364–365). Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan lupia ei ole tarvinnut pyytää, koska tutkimus on suoritettu kirjallisuuskatsauksena. Lähteet ovat aiemmin eettisesti hyväksytyjä tutkimuksia.

Lähdekritiikki on aina olennainen osa tutkimusta (Alasuutari, 1994, s. 86). Mikäli sama tieto löytyy useammasta ensikäden lähteestä ja joiden tarkoitus on eri, sitä luotettavampaa tieto on. Toisaalta myös yhteen lähteeseen voidaan toisinaan luottaa, mikäli sisäinen lähdekriittisyys ei anna syytä epäilykselle. (Alasuutari, 1994, s. 89–90.) Tekstin, jota käytetään, tulisi olla neutraalia ja tavoitella totuutta. Mikäli tekstissä on vivahteita tekstin painotuksesta johonkin suuntaan, on hyvä pohtia sen luotettavuutta ja käytettävyyttä. Mikäli tekstiä kuitenkin päätyy käyttämään kannattaa vinoutuneisuudesta mainita omassa tekstissä. Lähteen luotettavuuteen vaikuttaa myös julkaisijan arvovalta ja vastuu. On tiettyjä julkaisijoita, joiden julkaisut ovat lähtökohtaisesti luotettavia. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara, 2013, s. 114.) Tämän tutkimuksen teoreettiseen osuuteen on valittu vain tekstejä, joita voidaan pitää tieteellisesti yleisesti pätevinä. Huostaanottoja on tarkasteltu pääasiassa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen järjestämien tutkimusten kautta.

Mikäli tutkijan nimi ilmenee useammassa arvostetussa lähteessä voi hän olla henkilö, jonka tutkimuksiin kannattaa tutustua. Tämä ei tee hänen teoksistaan kuitenkaan automaattisesti luotettavia, koska voi olla kyse trendistä tai tutkijoiden keskinäisistä lahjojen annosta. Tutkimuksessa tulisi myös käyttää mahdollisimman tuoreita lähteitä, koska tutkimus perustuu aina vanhaan ja joillakin aloilla tieto muuttuu nopeasti. Toisaalta kannattaa palata alkuperäislähteeseen, koska tieto saattaa muuttaa useamman viittauksen jälkeen muotoaan. Monet oppikirjat eivät varsinaisesti kelpaa lähteiksi, koska tieto on kulkenut monen käden kautta (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara, 2013, s. 113.) Tätä tutkimusta tehdessä havaitsin Johanna Hiitolan, Tarja Pösön, Hanna Heinosen ja Tarja Heinon nimen liittyvän useaan sijaishuoltoon tai lastensuojelua käsittelevään tutkimukseen. Huostaanottoa tutkittaessa osa tutkimustiedosta on jo yli kymmenen vuotta vanhoja tuoreemman tutkimuksen puutteen vuoksi.

Kohti oikeaa havaintoa tutkijaa vie vastuu, usko omaan tekemiseen ja älyllinen sitoutuminen tutkimuksen tekemiseen. Havaintojen tulee aina olla merkitysyhteydessä keskenään, jotta ne ovat tieteellisesti päteviä. Tutkijan ei tulisi kuitenkaan pelätä sitä, että tekeehän oikeita päätelmiä vaan hyväksyä se, että virhelähteitä voi tulla ja niitä pitää pystyä arvioimaan kriittisesti omassa tutkimuksessa. (Vilkka, 2018, s. 161–162.) Tässä tutkimuksessa virhelähteitä tuskin

tuli. Kritiikkiä voidaan esittää Sinkkosen (2019) ja Nurmen (1998) teoksien liian suurelle painoarvolle suhteessa muuhun tutkimukseen. Mahdollista vääristymää kiintymyssuhteen merkityksestä saattaa syntyä, vaikka sivuilla 17 ja 30 mainitaan siitä, ettei kiintymyssuhde selitä kaikkea ihmisen toiminnassa.

Laadullista tutkimusta tehdessä tulisi tutkijan kertoa mahdollisimman tarkasti tutkimuksen toteuttamisesta luotettavuuden lisäämiseksi. Eli siitä kuinka aineisto on kerätty, liittyykö aineiston käsittelyyn jotain haasteita. Onko mahdollista, että johonkin kysymykseen saadaan eri vastauksia riippuen siitä, kuinka kysymys ymmärretään. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2013, s. 232–233.) Yllä mainittujen syitten takia avaan seuraavaksi muutamia kohtia ja lähteitä omassa tutkimuksessani, joiden luotettavuutta voidaan pohtia.

Assink ja kumppanit (2019) huomasivat heidän tutkimustulostensa poikkeavan hieman aiemmista tutkimuksista. He saivat korkeamman korrelaation isäpuolen ja seksuaalisen hyväksikäytön välille kuin aiemmat tutkimukset ovat saaneet. (Assink, ym., 2019, s. 475.) On myös mahdollista, että kyseisen meta-analyysin ulkopuolelle on jäänyt merkittäviä tutkimuksia. (Assink, ym., 2019, s. 465). On myös mahdollista, että tämän tutkimuksen ulkopuolelle on jäänyt merkittäviä tutkimuksia liittyen huostaanottoon tai turvalliseen kasvuympäristöön.

Ajatus hyvästä tavasta kasvattaa on aina kulttuurisidonnaista. Eve., Byrne & Gagliardi (2014) nostavat asian esille oman tutkimuksensa kritiikissä. Heidän tutkimuksessaan oli havaittu käsitys, jonka mukaan lapsia tulee kannustaa kohti itsenäistä toimintaa. Tämä ei pidä kuitenkaan paikkaansa kaikissa kulttuureissa ja on hyvin voimakkaasti sidonnaista länsimaiseen kasvatuskulttuuriin. (Eve, Byrne & Gagliardi., 2014, s.124.)

Huostaanotettujen lasten kasvuympäristön ymmärtämiseen käytettiin tässä tutkimuksessa neljää aiempaa tutkimusta. Hiitolan (2008) tutkimusaineisto antaa hyvän yleiskuvan huostaanot-
tojen taustasyistä kaikissa ikäluokissa. Myllärniemen (2006) tutkimus avaa kasvuympäristön riskitekijöitä, myös ikäryhmittäin. Hiitola ja Heinosen (2009) tarkastelevat huostaanottoja oikeudenkäyntien näkökulmasta. Muut kolme perustuvat sosiaalityöntekijöiden näkemyksiin. Heinon ja kumppaneiden (2016) tutkimus antaa päivitettyä tutkimustietoa lastensuojelun asiakkaiden kotioloista.

Heinon ja kumppaneiden (2016) tutkimus on jatkoa Hiitolan (2008) tutkimukselle. Uudessa tutkimuksessa aineiston koko on 410 lasta. Tutkimus sijoittuu maantieteellisesti laajemmalle

alueelle muihin tämän aineistoihin verrattuna. Tutkimuksessa 206 lasta kohdistuu tämän tutkimuksen kohderyhmään. (Heino, ym., 2016, s. 39, 43, 50–51.) Hiitolan tutkimuksessa aineiston koko oli 103. Kaikki lapset olivat Pirkanmaan alueelta. Heistä 53 on tämän tutkimuksen kohderyhmää. (Hiitola, 2008, s. 13–14.) Myllärniemen (2006) tutkimus sijoittuu pääkaupunkiseudulle ja sen aineiston laajuus oli 87 lasta. Aineistosta 39 lasta oli tämän tutkimuksen kohderyhmää. (Myllärniemi, 2006, s. 16, 52.) Kolmen tutkimuksen osalta 13–17-vuoden ikäisten huostanotettujen nuorten kokonaismäärä on siis 298. Tutkimukseen on myös voinut vaikuttaa, että Myllärniemen (2006), Hiitolan (2008) ja Hiitolan ja Heinosen (2009) tutkimukset on suoritettu vanhan lastensuojelulain ollessa yhä voimassa.

7 Pohdinta

Haasteet vanhemmuudessa eivät ole 2000-luvun uutuus. Kompuroivia vanhemmuussuhteita on kautta aikain täydennetty, korjattu tai kokonaan korvattu. Asiaa pohtiessa on hyvä muistaa, että kyseessä on aina erilainen tilanne ja se on lapselle yksilökohtaista ja ainutkertaista. (Pösö, 2006, s. 97–98.) Lastensuojelun asiakkuus voi olla todella stressaavaa vanhemmille ja etenkin lapsille (Pölkki, ym., 2012, s. 102). Lapsuus tapahtuu vain kerran ja sen vaikutukset myöhempään elämään ovat merkittäviä. Lastensuojelulla on näin ollen oikeutettu paikka yhteiskunnan osana. Se ei kuitenkaan sen merkittävyyden takia saa jäädä kriittisen tarkastelun ulkopuolelle. Päinvastoin sen toimintaa tulee tarkkailla ja kehittää jatkuvasti.

Tutkimus osoittaa selvästi, että puutteet huostaanotettujen nuorten kasvuympäristöissä ovat laajoja. Kiintymyssuhde teoria antaa myös viitteitä siitä, että ongelmien syy voi joissain tapauksissa olla jo aiemmassa vaiheessa lapsuutta. Toisaalta traumaattinen kokemus voi ajaa nuoren mukaan rikolliseen toimintaan tai päihdekokeiluihin. Nuorten huostaanottojen syyt vaikuttavat myös usein olevan yhteydessä nuoren omaan käytökseen, kuten rikollisuuteen, väkivaltaisuuteen sekä huumeiden ja päihteiden käyttöön. Kokevatko nuoret oman huostaanottonsa oikeutetuksi? Onko uusi ympäristö heille varmasti parempi kuin vanha? Nuorten omat kokemukset huostaanotosta ovat kiinnostava jatkotutkimuksen kohde.

Tämä tutkimus antaa viitteitä huostaanoton ja kiintymyssuhteen laadun yhteydestä. Heinonen ja Hiitola (2009) havaitsivat tutkimuksessaan, että nuori on ollut yleensä pitkään lastensuojelun asiakas ennen huostaanottoa (Hiitola & Heinonen, 2009, s. 23–24). Jatkossa voi tutkia kiintymyssuhdehaastattelun avulla, millaisia kiintymyssuhteita teini-iässä huostaanotetuilla nuorilla on vanhempiinsa.

Tutkimuksesta nousee esiin nuorten rajojen asettamisen ja pitämisen vaikeus. Osa huostaanotetuista lapsista käyttäytyy rajattomasti. Tämä voi johtua vanhempien väsymyksestä, joka on aiheuttanut rajojen puuttumisen. Kuten Dadds ja Tully (2019) toteavat ei rajojen rikkominen saisi kuitenkaan johtaa väkivaltaan ja vihamielisyyteen. Tilanteen ollessa ongelmallinen väkivaltaan saatetaan siirtyä. (Dadds & Tully, 2019, s. 789, 794.) Huostaanotetut nuoret kohtaavat kuitenkin usein väkivaltaa kotonaan (Heino, ym., 2016, s. 70).

Tulevaisuudessa voi pohtia Heino ja kumppaneiden (2016) tutkimuksen kaltaisen tutkimuksen suorittamista laajemmin Suomessa. Sillä tavoin saataisiin tietoa siitä poikkeavatko eri alueiden

huostaanottopäätökset toisistaan. Poikkeavatko Itä-Suomen ja Lapin huostaanottojen syyt suurten kaupunkien tilastoista?

Sivulla kuusi kerroin sijoituspaikkojen ongelmista vuoden 2019 aikana. Aiheesta on syytä tehdä tutkimusta. Huostaanotettujen lasten ja nuorten kokemuksista heidän omasta kasvuympäristöstään, oli kyseessä sitten uusi ympäristö eli sijoituspaikka tai sitten haastattelu kodista, jossa hän kasvoi ennen huostaanottoa. Sosiaalityöntekijöiden ajatukset lastenkodista kasvuympäristönä ovat myös mielenkiintoinen tutkimuskohde, joka voi paljastaa kehityskohteita suomalaisesta lastensuojelutoiminnasta.

Tutkimuksen edetessä havaitsin Bronfenbrennerin bioekologisen systeemiteorian sopivan odotetusti tutkimukseen. Käytetty avointutkimussuunnitelma tuki tutkimusta hyvin ja mahdollisti etenkin ensimmäisen tutkimuskysymyksen elämisen pitkälle tutkimusta päätyen lopulta nykyiseen muotoonsa. Kirjallisuuskatsausmenetelmällä tehtyyn tutkimukseen huostaanotosta liittyy Suomen kontekstissa rajoitteena aiemman tutkimuksen vähäisyys. Kaikkien maiden yhteinen tutkiminen ei kuitenkaan ole mielekästä lastensuojelulainsäädäntöjen poikkeavuuksien takia. Täydellisen kuvan antaminen turvallisesta kasvuympäristöstä on haastavaa, koska näkemyksiä on monia. Ne voivat vaihdella myös kulttuureittain ja huomioitava pieniä asioita ihanteellisen kasvuympäristön kannalta on loputtomiin.

Sosiaalityöntekijät ovat sitä mieltä, että huostaanotto tehdään lähes joka toinen kerta liian myöhään (Hiitola, 2008, s. 47). Miksei näihin lapsiin päästä aiemmin kiinni. On kuitenkin lapsen kehityksen kannalta todella tärkeää saada hänet pois ympäristöstä, jossa ilmenee huumeita, rikollisuutta tai väkivaltaa. Mitä tehdä, kun nuori on alkanut itse käyttää huumeita ja tehdä rikoksia? Onko kierrettä mahdollista vielä katkaista? Nuorten huostaanottojen syyt vaikuttavat tämän tutkimuksen mukaan olevan suurelta osin oman toiminnan aiheuttamia. Aiemman kasvuympäristön vaikutuksia ei voi kuitenkaan kieltää.

On tärkeää tutkia ja tarkastella lastensuojelun tilaa jatkuvasti. Huostaanotto päätös on aina kova ratkaisu, mutta Suomessa se vaikuttaa yleensä olevan myös oikea ratkaisu. Kauhutarinat lastensuojelulaitoksista elävät kuitenkin yhä samoin tarinat lastensuojelun ulkopuolelle tippuneista lapsista. Kumpaakaan ei voi pitää hyväksyttävänä asiana ja niiden ehkäisyyn on tehtävä töitä ja tutkimusta.

Lähteet

- Alasuutari, P., (1994), *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino
- Almroth, M., László, K. D., Kosidou, K., & Galanti, M. R., (2020), *Individual and familial factors predict formation and improvement of adolescents' academic expectations: A longitudinal study in Sweden*. Julkaisussa: *PLoS ONE*. 2/24/2020. Vol 15. Issue 2.
- Assink, M., van der Put, C., Meeuwse, M., de Jong, N., Oort, F., Stams, G. & Hoeve, M., (2019), *Risk Factors for Child Sexual Abuse Victimization: A Meta-Analytic Review*. Julkaisussa: *Psychological Bulletin*. Vol: 145 No 5. American Psychological Association.
- Bronfenbrenner, U., (2002), *Ekologisten järjestelmien teoria*. Teoksessa: Vasta. R (toim.). *Kuusi teoriaa lapsen kehityksestä*. Kuopio: Puijo.
- Dadds, M. & Tully, L., (2019), *What Is It to Discipline a Child: What Should it Be? A Reanalysis of Time-Out From Perspective of Child Mental Health, Attachment and Trauma*. Julkaisussa: *American Psychologist*. Vol. 74, No.7, 2019. American Psychology Association.
- Eskola, J & Suoranta, J., (1998), *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino
- Eve, P., Byrne, M. & Gagliardi, (2014), *What is good parenting? The perspectives of different professionals*. Julkaisussa: *Family Court Review*. Vol 52, Issue 1.
- Groh, A., Fearon, P., IJzendoorn, M., Bakermans-Kraanen, M. & Roisman, G., (2017), *Attachment in the Early Life Course: Meta-Analytic Evidence for Its Role in Socioemotional Development*. Julkaisussa: *Child Development Perspectives*. Vol. 11 No.1. 2017.
- Harrikari, T., (2012), *Lapsuuden ongelmallistuminen, lasten suojellistaminen ja lastensuojellistaminen*. Teoksessa: Jahnukainen, M (toim.), *Lasten Erityishuolto ja -opetus Suomessa*. Tampere: Vastapaino
- Heino, T., (2007), *Keitä ovat lastensuojelun uudet asiakkaat?* Helsinki: Stakes
- Heino, T., Hyry, S., Ikäheimo, S., Kuronen, M. & Rajala, R., (2016), *Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset. HuosTa hankkeen (2014-2015) päätulokset*. THL Raportti 3/2016. Tampere: Juvenes Print - Suomen yliopistopaino Oy. Saatavilla osoitteessa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130536/URN_ISBN_978-952-302-644-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Heino & Oranen. (2012), *Lastensuojelu asiakkaiden koulunkäynti, - erityistäkö?* Teoksessa: Jahnukainen, M (toim.), *Lasten Erityishuolto ja -opetus Suomessa*. Tampere: Vastapaino
- Hiitola, J., (2008), *Selvitys vuonna 2006 huostaanotetuista ja sijaishuoltoon sijoitetuista lapsista*. Helsinki: Stakes. Saatavilla osoitteessa: <https://www.julkari.fi/handle/10024/76165>

- Hiitola, J. & Heinonen, H., (2009), *Huostaanotto ja oikeudellinen päätöksenteko. Hallinto-oikeuksien ratkaisut huostaanottoasioissa 2008*. Helsinki: Yliopistopaino
- Hirsijärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P., (2013), *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kustannusyritys Tammi
- Hirvonen, A., (2006), *Eettisesti hyvä tutkimus*. Teoksessa: Hallamaa, J., Launis, V., Lötjönen, S. & Sorvali, I., (toim.) *Etiikkaa ihmistieteille*. Helsinki: Hakapaino Oy
- Härkönen, U., (2008), *Teorian ja tutkimuskohteen vaikutus – Bronfenbrennerin ekologinen systeemiteoria ihmisen kehittymisestä*. Joensuun Yliopisto, Savonlinnan opettajankoulutus. Saatavilla osoitteessa: <http://sokl.uef.fi/verkkajulkaisut/monitiet/harkonen.htm>
- Jahnukainen, M. Pösö, T. Kivirauma, J. & Heinonen, H., (2012). *Erityisopetus ja lastensuojelun kehitys ja nykytila*. Teoksessa: Jahnukainen, M (toim.), *Lasten Erityishuolto ja -opetus Suomessa*. Tampere: Vastapaino
- Jones, J. & Cassidy, J., (2014), *Parental attachment style: examination of links with parent secure base provision and adolescent secure base use*. Julkaisussa: *Attachment and Human Development*. Vol. 16 No. 5, 2014 Routledge Taylor & Francis Group.
- Meriläinen, M., Puhakka, H. & Sinkkonen, H-M., (2015), *Tiedon löytäminen Internetistä ja sen ymmärtäminen osana nuorten ammatinvalintaa koskevaa päätöksentekoa*. Julkaistu: Asunmaa, T., Huttunen, R. & Peltonen, J., (toim.), (2017) *Samalta viivalta 11*. Juva: PS Kustannus.
- Nurmi, J-E., (1998) *Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä*. Teoksessa: Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen, H., (1998), *Näkökulmia kehityspsykologiaan Kehitys kontekstissaan*. Porvoo: WSOY
- Karmakar, R., (2017), *The impact of perception of consistency and inconsistency in parenting style on pro-social motives of adolescents*. Julkaisussa: *Social Psychology and and Society*. Vol 8 no 2.
- Kuoppala, T., Forsell, M. & Säkkinen, S., (2019), *Lastensuojelu 2018*. THL. Saatavilla osoitteessa: <http://www.julkari.fi/handle/10024/138211>
- Laakso, R (2012), *Lastensuojelun laitostyön arki ja ammatillisuus*. Teoksessa: Jahnukainen, M (toim.), *Lasten Erityishuolto ja -opetus Suomessa*. Tampere: Vastapaino
- Lastensuojelulaki 417/2007. Saatavilla osoitteessa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070417>
- Lauerma, H., (2019), *Mitä ovat dissosiaatio häiriöt?* Teoksessa: Lönnqvist, J., Marttunen, M Henriksson, M., & Partonen, T., (Toim.), (2019), *Psykiatria*. E-Kirja, Duodecim.

- Masche. J.G., (2010), *Explanation of normative declines in parents' knowledge about their adolescent children*. Julkaisussa: *Journal of Adolescence*. Issue 33.
- Myllärniemi. A., (2006), *Huostaanottojen kriteerit pääkaupunkiseudulla*. Julkaisussa: *SOC-CAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja* 7/2006. Helsinki: Yliopistopaino. Saatavilla myös: http://www.socca.fi/julkaisut/julkaisusarja/huostaanottojen_kriteerit_paakaupunkiseudulla.381.shtml
- Mäkelä. K., (2006), *Sosiaalitutkimuksen eettinen sääätely*. Teoksessa: Hallamaa, J., Launis, V., Lötjönen, S. & Sorvali, I., (toim.) *Etiikkaa ihmistieteille*. Helsinki: Hakapaino Oy
- Määttä, P. & Rantala, A., (2010), *Tavallisen erityinen lapsi. Yhdessä tekemisen toimintamalleja*. Juva: Bookwell Oy & PS-Kustannus.
- Ninaniya, P., Sangwan, S., & Manocha, A. (2018). *Perception of adolescents about their family environment: A comparative study*. Julkaisussa: *Indian Association of Health, Research & Welfare*. Vol 9 Issue 5.
- Pösö. T., (2006), *Monenlaista vanhemmuutta*. Teoksessa: Hermanson. E. & Martsola. R (toim.), *Aikuinen vanhemmuus: katoavan kasvatuksen jäljillä*. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Pölkki., P Vornanen. R., Pursiainen, M. & Riikonen, M., (2012), *Children's Participation in Child-Protection Processes as Experienced by Foster Children and Social Workers*. Julkaisussa: *Child Care in Practise*. Vol 19, Issue 2. Belfast: Child Care in Practice Group.
- Salminen, A., (2011), *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasan Yliopiston Julkaisuja; Opetusjulkaisu 62; Julkijohtaminen 4. Vaasan Yliopisto. Saatavilla osoitteessa: https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf
- Siljander. P., (2014), *Systemaattinen johdatus kasvatustieteeseen*. Tampere: Vastapaino.
- Sinkkonen. J., (2019) *Kiintymyssuhteet elämäntapa- ja elämäntilanteissa*. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- The Psychology Notes Headquarters. (2019), *What is Bronfenbrenner's Ecological Systems Theory?* Saatavilla osoitteessa: <https://www.psychologynoteshq.com/bronfenbrenner-ecological-theory/>
- THL., (2018), *Tilastot ja Data/ Tilastot aiheittain /Lapset nuoret ja perheet/ Lastensuojelu*. Viitattu 3.10.2019 Saatavilla: <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-japerheet/lastensuojelu/sijoitusten-kestot-2016>
- Tilton-Weaver. L., Kerr, M., Pakalniskeine, V., Tokic, A., Salihoviv, S. & Stattin, S., (2010), *Open up or close down: How parental reactions affect youth information management?* Julkaissussa: *Journal of Adolescence*; 33: 2010.

- Tolonen. H., (2015), *Lapsi, perhe ja tuomioistuin. Lapsen prosessuaalinen asema huolto- ja huostaanotto-oikeudenkäynneissä*. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys
- Vilkka. H., (2018) *Havainnot ja havainnointimenetelmät tutkimuksessa*. Teoksessa: Valli. R (toim.), (2018) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. Jyväskylä: Ps Kustannus

Uutislähteet

Rautio. M, Stenroos. M, (2019), *Lasten näkökulma unohtui lainvalmistelijoilta – Lainsäädännön arviointineuvosto pysäyttäisi lakiluonnoksen, mutta ministeri Kiuru on toista mieltä.*

YLE, Viitattu 05.05.2020., Haettu osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-11013618>

Roslund. R & Jansson. K, (2019), *Mirosta, 21, tuli lastenkodissa narkomaani – Joka kymmenes lastenkoti on rikkonut lakia, katso millaisia pulmia laitoksista on löytynyt.* YLE, Viitattu

05.05.2020., Haettu osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-11009351>

YLE, A-studio, (2019), *Lastensuojelun laittomuudet.* Viitattu 04.05.2020., Haettu osoitteesta: <https://areena.yle.fi/1-4584684>